

SPRAWOZDANIE
Z REALIZACJI PROTOKOŁU FAKULTATYWNEGO DO
KONWENCJI O PRAWACH DZIECKA W SPRAWIE
HANDLU DZIEĆMI, DZIECIĘCEJ PROSTYTUCJI
I DZIECIĘCEJ PORNOGRAFII. ZGODNIE Z ARTYKUŁEM
12 (1) PROTOKOŁU.

RZECZPOSPOLITA POLSKA

2007 r.

SPIS TREŚCI

I.	WPROWADZENIE	3
II.	ZAKAZ HANDLU DZIEĆMI, DZIECIĘCEJ PROSTYTUCJI I DZIECIĘCEJ PORNOGRAFII	4
	Przestępstwa seksualne dotyczące dzieci i młodzieży	5
	Handel dziećmi	6
	Adopcja	8
	Karalność przestępstw	9
III.	MIĘDZYKARODOWA WSPÓŁPRACA PRAWNA	11
	Jurysdykcja	11
	Ekstradycja	11
	Międzynarodowa pomoc prawna	11
IV.	POSTĘPOWANIE PRZYGOTOWAWCZE	13
	Zajęcie, konfiskata	13
	Walka z pornografią dziecięcą w Internecie	13
V.	OCHRONA PRAW DZIECI OFIAR PRZESTĘPSTW	15
	Procedura karna	15
	Szkolenia personelu	16
	Inne środki zabezpieczające	17
VI.	ZAPOBIEGANIE HANDLOWI DZIEĆMI, DZIECIĘCEJ PROSTYTUCJI I PORNOGRAFII	18
	Działania informacyjne, edukacyjne i profilaktyczne	18
	Pomoc ofiarom przestępstw	23
	Programy i strategie rządowe	24
	Współpraca międzyresortowa	27
	Współpraca z organizacjami pozarządowymi	28
VII.	MIĘDZYKARODOWA WSPÓŁPRACA I POMOC	30
	Tworzenie płaszczyzny współpracy	30

I. Wprowadzenie

1. 10 września 2004 r. Polska ratyfikowała Protokół Fakultatywny z dnia 25 maja 2000 roku do Konwencji o prawach dziecka w sprawie handlu dziećmi, dziecięcej prostytucji i pornografii (ustawa z dnia 10 września 2004 r., Dz. U. Nr 238 poz. 2389). Protokół wszedł w życie w Polsce 4 marca 2005 r.

2. Na podstawie artykułu 12 punkt 1 Protokołu przedkłada się niniejsze sprawozdanie Komitetu Praw Dziecka jako pierwsze od daty ratyfikacji Protokołu. Dalsze części sprawozdania opisują sposób implementacji zapisów Protokołu w Polsce i podjęte w tym celu działania.

3. Zwalczanie handlu dziećmi oraz prostytucji i pornografii dziecięcej, ze względu na ciężar gatunkowy tego rodzaju przestępstw, złożoność procesu wykrywczego, sposoby uzyskiwania i gromadzenia materiału dowodowego, specyficzny charakter postępowania z ofiarą i świadkami, zorganizowany, często na skalę międzynarodową, charakter grup przestępczych, wiąże się z koniecznością podjęcia rozwiązań systemowych ukierunkowanych na rozpoznawanie i skuteczne zwalczanie tego typu przestępczości. Skuteczna ochrona dzieci wymaga podejmowania działań w wielu dziedzinach, często także na forum międzynarodowym. Dlatego też liczne instytucje władz publicznych na poziomie ogólnokrajowym, a także na poziomie władz lokalnych podejmują stosowne działania, w wielu przypadkach we współpracy z organizacjami pozarządowymi. Konieczne też było powołanie w ramach polskich organów ścigania stosownych struktur zajmujących się zwalczaniem przestępstwa handlu ludźmi. Należy podkreślić, że handel dziećmi stanowi szczególnie jaskrawy przykład wysokiego stopnia społecznej szkodliwości omawianego problemu i dlatego też tego typu przestępczość powinna być odpowiednio surowo penalizowana. Dotyczy to również zjawiska dziecięcej prostytucji i pornografii. Niniejsze sprawozdanie opisuje działania podejmowane przez Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwo Zdrowia oraz Ministerstwo Sprawiedliwości, a także obejmuje ich współpracę z organizacjami pozarządowymi.

II. Zakaz handlu dziećmi, dziecięcej prostytucji i dziecięcej pornografii

Artykuł 1

4. Postanowienia Protokołu dotyczące penalizacji pornografii i prostytucji dziecięcej oraz handlu dziećmi w zasadzie nie wymagają zmian w prawie polskim, bowiem zmiany do ustawy Kodeks karny, które weszły w życie 1 lipca 2004 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 179, poz. 1750), oraz zmiany wprowadzone ustawą z dnia 27 lipca 2005 r. o zmianie ustawy kodeks karny, ustawy – kodeks postępowania karnego i ustawy kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 163, poz. 1363) realizują już zobowiązania zawarte w Protokole.

5. W odniesieniu do uregulowań prawnych znajdujących się w polskim prawie w zakresie handlu ludźmi, pornografii i prostytucji dziecięcej należy wymienić:

A) przepisy *Kodeksu karnego*, przewidujące następujące przestępstwa:

- art. 253 k.k. – handel ludźmi,
- art. 204 k.k. - zwabianie lub uprowadzenie osoby w celu uprawiania prostytucji za granicą,
- art. 200 k.k. - obcowanie płciowe z małoletnim poniżej 15 lat lub prezentowanie małoletniemu wykonania czynności seksualnej,
- art. 202 § 2 - § 4a k.k. - prezentowanie małoletniemu treści pornograficznych; utrwalanie, sprowadzanie, przechowywanie, posiadanie i rozpowszechnianie treści pornograficznych z udziałem małoletniego; utrwalanie treści pornograficznych z udziałem małoletniego poniżej lat 15; sprowadzanie, przechowywanie lub posiadanie treści pornograficznych z udziałem małoletniego poniżej lat 15,
- art. 203 k.k. - doprowadzenie innej osoby do uprawiania prostytucji poprzez przemoc, groźbę bezprawną, podstęp lub wykorzystanie stosunku zależności albo krytyczne położenie,
- art. 204 k.k. - nakłanianie innej osoby do uprawiania prostytucji lub jej tego ułatwianie; czerpanie korzyści majątkowych z uprawiania prostytucji przez inną osobę,
- art. 253 § 2 - nielegalna adopcja;

Biorąc pod uwagę stopień penalizacji tych przestępstw w prawie polskim, należy stwierdzić, że zgodnie z uregulowaniami Kodeksu karnego są to przestępstwa o znacznej społecznej szkodliwości (*serious crimes*), dlatego też zagrożone są odpowiednio wysoką karą.

B) regulacje zawarte w *ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach* (Dz. U. Nr 128, poz. 1175, z późn. zm.) dotyczące sytuacji gdy cudzoziemiec jest ofiarą handlu ludźmi:

- art. 33 ust.1 pkt.5 - wiza pobytowa może być wydana cudzoziemcowi, mimo że zachodzą okoliczności, na podstawie których należałoby mu odmówić wydania wizy, jeżeli zachodzi uzasadnione przypuszczenie, że cudzoziemiec jest ofiarą handlu ludźmi,

- art. 33 ust.1 ust. 3 - wydanie wizey na okres pobytu niezbędny do podjęcia przez cudzoziemca decyzji o współpracy z organem właściwym do prowadzenia postępowania w sprawie zwalczania handlu ludźmi,
 - art. 53 ust.1 pkt.15 - udzielenie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony cudzoziemcowi – ofierze handlu ludźmi;
- C) *Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjętą przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 15 listopada 2000 r. podpisaną przez Polskę 12 grudnia 2000 r. w Palermo;*
- D) *Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu handlu ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniający w/w Konwencję, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne NZ z dnia 15 listopada 2002 r.;*
- E) *Decyzję ramową Rady Unii Europejskiej z dnia 19 lipca 2002 r. o zwalczaniu handlu ludźmi;*
- F) *Decyzję ramową Rady Unii Europejskiej z dnia 22 grudnia 2003 r. o zwalczaniu wykorzystywania seksualnego dzieci i pornografii dziecięcej;*
- G) *Dyrektywę Rady 2004/81/WE z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie dokumentu pobytowego wydawanego obywatelom państw trzecich, którzy są ofiarami handlu ludźmi lub wcześniej byli przedmiotem działań ułatwiających nielegalną imigrację, którzy współpracują z właściwymi organami.*

Artykuł 3

Przestępstwa seksualne dotyczące dzieci i młodzieży

6. W ostatnim czasie w ustawodawstwie polskim dokonano szeregu zmian mających na celu poprawę ochrony prawnej dzieci, w szczególności przed przestępstwami na tle seksualnym. W dniu 27 lipca 2005 r. Sejm uchwalił ustawę o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego i ustawy – Kodeks karny wykonawczy¹ (Dz. U. Nr 163, poz. 1363), wprowadzającą nowe uregulowania dotyczące problematyki pedofilii oraz zaostrzającą odpowiedzialność karną za tego rodzaju przestępstwa, ale nie tylko. Przykładowo, zaostrzeniu uległa sankcja za przestępstwo seksualnego wykorzystania małoletniego poniżej lat 15, jak również za przestępstwo zgwałcenia we wszystkich jego typach. Trzeba dodać, że przestępstwa zgwałcenia wspólnie z inną osobą oraz zgwałcenia ze szczególnym okrucieństwem przekwalifikowano z występków na zbrodnie, przy czym w tym drugim przypadku dolny próg zagrożenia karą pozbawienia wolności określono na lat 5 (art. 197 § 3 i 4 k.k.). Ponadto poszerzono zakres kryminalizacji zachowań seksualnych wobec małoletniego poniżej lat 15, wprowadzając w nowym art. 200 § 2 k.k. odpowiedzialność tego, kto w celu zaspokojenia seksualnego prezentuje małoletniemu poniżej lat 15 wykonanie czynności seksualnej. Mając na względzie szczególną ochronę osób małoletnich poniżej 15 roku życia, ustawodawca zaostrzył sankcje karne za utrwalanie treści pornograficznych z udziałem takich osób (art. 202 § 4 k.k.). Obecnie czyn z art. 202 § 4 k.k. jest zagrożony karą pozbawienia wolności w wymiarze od roku do lat 10, przed nowelizacją z 2005 r. czyn zagrożony był karą pozbawienia wolności w wymiarze od 3 miesięcy do lat 5.

7. Wobec nieletnich trudniących się prostytutką oraz tych, wobec których istnieje podejrzenie jej uprawiania, Policja stosuje środki oddziaływania prewencyjnego, tzn.

¹ Ustawa weszła w życie 26 września 2005r.

obejmuje je tzw. kartami nieletnich i poddaje systematycznemu nadzorowi dzielnicowych i specjalistów ds. nieletnich. Prowadząc indywidualne rozmowy z nimi oraz ich opiekunami, policjanci wyjaśniają przyczyny uprawiania tego procederu, okoliczności socjalno-bytowe rodziny i uświadamiają im konsekwencje prostytucji. Ponadto, zgodnie z przepisami o postępowaniu w sprawach nieletnich, Policja każdorazowo powiadamia o ujawnieniu nieletniego prostytuującego się - sąd rodzinny.

Handel dziećmi

8. W Polsce przestępstwo handlu ludźmi (w tym kobietami i dziećmi) zostało spenalizowane w art. 253 § 1 Kodeksu karnego. Przestępstwo to zagrożone jest karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 3 lata. Kodeks karny nie przewiduje prawnej definicji nielegalnego obrotu ludzkimi organami i tkankami, wobec czego stosuje się bezpośrednio definicję zawartą w Protokole do Konwencji przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej o zapobieganiu, zwalczaniu i karaniu handlu ludźmi, a w szczególności kobietami i dziećmi. Zgodnie bowiem z art. 91 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej ratyfikowana umowa międzynarodowa, po jej ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw, stanowi część krajowego porządku prawnego i jest bezpośrednio stosowana. Umowa taka ma pierwszeństwo przed ustawą, jeżeli ustawy tej nie da się pogodzić z umową.

9. W kwestii wprowadzenia do kodeksu karnego definicji „handlu ludźmi” należy wskazać, iż ostateczny kształt definicji zostanie określony w ramach realizacji zadań nałożonych na Ministerstwo Sprawiedliwości przez Krajowy Program Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi na lata 2007 -2008.

10. Na uwagę zasługuje Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu handlu ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi (tzw. Protokół z Palermo). W myśl jego art. 3 lit. a handel ludźmi jest definiowany jako *„werbowanie, transport, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie osób, z zastosowaniem gróźb lub użyciem siły, lub też z zastosowaniem innej formy przymusu, uprowadzenia, oszustwa, wprowadzenia w błąd, nadużycia władzy lub wykorzystania słabości, wręczenia lub przyjęcia płatności lub korzyści dla uzyskania zgody osoby mającej kontrolę nad inną osobą, w celu jej wykorzystania. Wykorzystanie obejmuje, jako minimum, wykorzystanie prostytucji innych osób lub inne formy wykorzystywania seksualnego, pracę lub usługi o charakterze przymusowym, niewolnictwo lub praktyki podobne do niewolnictwa, zniewolenie, albo usunięcie organów ludzkich”*.

Ponadto zgodnie z lit. b wymienionego artykułu, zgoda ofiary handlu ludźmi na zamierzone wykorzystanie, o którym mowa w lit. a, nie ma znaczenia, jeżeli posłużono się którąkolwiek z metod, o której mowa w lit. a.

Zgodnie zaś z lit. c tego artykułu, werbowanie, transport, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie dziecka celem jego wykorzystania uznawane jest za „handel ludźmi” nawet wówczas, gdy nie obejmuje żadnej z metod, o której mowa w lit. a. Dziecko zaś oznacza osobę, która nie ukończyła osiemnastego roku życia.

Zawarta w Protokole definicja handlu ludźmi ma uniwersalny charakter. Obejmuje ona bowiem bardzo szeroki wachlarz zachowań przestępców, ukierunkowanych na wszelkiego rodzaju wykorzystanie ofiary (nie tylko seksualne). Warto również zwrócić uwagę na to, że w myśl tejże definicji przewiezienie ofiary przez granicę państwa nie jest warunkiem koniecznym dla zaistnienia przestępstwa określanego jako handel ludźmi. Proceder ten – jak powszechnie wiadomo – odbywa się także na terytorium jednego państwa. W wielu przypadkach ofiara uprowadzona na przykład z Ukrainy do Polski, jest kilkakrotnie

sprzedawana wyłącznie na terytorium Polski. Każda taka sprzedaż powinna być uznawana za przestępstwo handlu ludźmi w rozumieniu art. 3 Protokołu oraz art. 253 kodeksu karnego.

Nie ulega wątpliwości, że jeżeli chodzi o handel ludźmi Polska znajduje się na przecięciu dwóch szlaków handlowych: bałkańskiego i rosyjskiego. Polska jest krajem, z którego ofiary są wywożone za granicę, krajem tranzytowym oraz krajem docelowym dla handlarzy kobietami z byłego ZSRR, Bułgarii i Rumunii. W dwóch ostatnich obszarach (Polska jako kraj tranzytowy i jako kraj docelowy) mamy do czynienia z relatywnie niską wykrywalnością przestępstw. Niewykluczone, że wpływ na to ma polityka deportacyjna. Bardzo często ofiary przebywające nielegalnie w Polsce są natychmiast deportowane do granicy. Natychmiastowa deportacja uniemożliwia zgromadzenie ewentualnego materiału dowodowego i poznanie rzeczywistej skali zjawiska. Ofiary są w ten sposób pozbawione możliwości złożenia zeznań obciążających sprawców przestępstw. Osoby pokrzywdzone zwabione podstępnie do Polski są bardzo często kilkakrotnie odsprzedawane kolejnym handlarzom za coraz wyższą cenę zmieniając w ten sposób miejsce pobytu, co znacznie utrudnia poszukiwania w przypadku zgłoszeń ich zaginięcia.

11. Kwestia penalizacji nielegalnego handlu narządami ludzkimi (w tym narządami pochodzącymi od dzieci) jest uregulowana w Rozdziale 10 ustawy z dnia 1 lipca 2005 r. *o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów* (art. 43-46):

- Kto rozpowszechnia ogłoszenia o odpłatnym zbyciu, nabyciu lub o pośredniczeniu w odpłatnym zbyciu lub nabyciu komórki, tkanki lub narządu w celu ich przeszczepienia, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności lub karze pozbawienia wolności do roku.
- Kto w celu uzyskania korzyści majątkowej nabywa lub zbywa cudzą komórkę, tkankę lub narząd, pośredniczy w ich nabyciu lub zbyciu bądź bierze udział w przeszczepianiu pozyskanych wbrew przepisom ustawy komórek, tkanek lub narządów, pochodzących od żywego dawcy lub ze zwłok ludzkich, podlega karze pozbawienia wolności od lat 3.
- Jeżeli sprawca uczynił sobie z popełnienia przestępstwa określonego w ust. 1 stałe źródło dochodu, podlega karze pozbawienia wolności do lat 5.
- Kto, bez wymaganego pozwolenia, pobiera komórkę, tkankę lub narząd w celu ich przeszczepienia albo je przeszczepia, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 3.

Kluczową rolę w zakresie przeszczepiania narządów, tkanek i komórek odgrywają następujące instytucje:

- Minister Zdrowia pełni rolę kontrolną w tym systemie,
- Krajowa Rada Transplantacyjna, jako organ doradczy i opiniodawczy Ministra Zdrowia,
- Centrum Organizacyjno-Koordynacyjne do Spraw Transplantacji „Poltransplant”, jako jednostka budżetowa Ministra Zdrowia, odpowiedzialna za koordynację pobierania i przeszczepiania komórek, tkanek i narządów na terenie Polski, prowadzenie centralnego rejestru sprzeczności na pobranie narządów, tkanek i komórek od dawców zmarłych, prowadzenie Krajowej Listy Osób Oczekujących na Przeszczepienie oraz rejestru żywych dawców,
- Krajowe Centrum Bankowania Tkanek i Komórek w Warszawie w zakresie komórek i tkanek przeznaczonych do przeszczepienia u ludzi,
- zakłady opieki zdrowotnej, posiadające pozwolenie Ministra Zdrowia na pobieranie i przeszczepianie narządów.

Jednocześnie ustawodawca zabezpieczył procedury pobierania, przechowywania i przeszczepiania komórek, tkanek i narządów poprzez m.in.: ścisłą kontrolę wydawanych pozwoleń (akredytacji) Ministra Zdrowia na prowadzenie działalności w zakresie pobierania, przechowywania i przeszczepiania komórek, tkanek i narządów, we współpracy z Krajowym Centrum Bankowania Tkanek i Komórek w Warszawie oraz Centrum Organizacyjno-Koordynacyjnym do Spraw Transplantacji „Poltransplant” i Krajową Radą Transplantacyjną, zabezpieczenie pobrań narządów od dawców żywych niebędących krewnymi, rodzeństwem, osobą przysposobioną biorcy poprzez wydawanie zgody na powyższe pobranie przez sąd rejonowy, w oparciu o opinię Komisji Etycznej Krajowej Rady Transplantacyjnej, prowadzenie przez Centrum Organizacyjno-Koordynacyjne do Spraw Transplantacji „Poltransplant” Rejestru Listy Osób Oczekujących na Przeszczepienie oraz Rejestru Żywych Dawców Narządów, przeszczepianie narządów finansowane jest w ramach procedur wysokospecjalistycznych z budżetu ministra właściwego do spraw zdrowia, a warunkiem uzyskania przeszczepu jest zakwalifikowanie pacjenta do zabiegu oraz wpis na Listę Osób Oczekujących na Przeszczepienie prowadzoną przez „Poltransplant”.

Adopcja

12. W artykule 253 § 2 Kodeksu karnego spenalizowano przestępstwo polegające na organizowaniu nielegalnych adopcji dzieci. Zagrożone jest karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 3. Natomiast odpowiedzialność za przestępstwo uprowadzenia dziecka lub zatrzymania go wbrew woli opiekuna prawnego reguluje art. 211 kk. Zgodnie z tym przepisem sprawca przestępstwa podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

13. Od 1 października 1995 r. Polska jest stroną Konwencji o ochronie dzieci i współpracy w dziedzinie przysposobienia międzynarodowego, sporządzonej w Hadze dnia 29 maja 1993 r. Konwencja ta wprowadziła szereg uregulowań w celu ustanowienia środków gwarantujących, że przysposobienia międzynarodowe będą dokonywane w najlepszym interesie dzieci, z poszanowaniem ich fundamentalnych praw, jak również mających na celu zapobieganie uprowadzeniom i handlu dziećmi. W tym celu wprowadzono system współpracy między odpowiednimi organami Państw stron Konwencji oraz zapewniono uznawanie w Państwach stronach Konwencji przysposobień dokonanych na jej podstawie. System konwencyjny przewiduje konieczność wyznaczenia przez Państwo stronę organu centralnego do wykonywania zobowiązań nałożonych przez Konwencję oraz stworzenia systemu wyspecjalizowanych instytucji zajmujących się przysposobieniem.

14. Organem centralnym wyznaczonym w myśl art. 6 Konwencji jest Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Departament Pomocy i Integracji Społecznej w Warszawie. Instytucjami zajmującymi się problematyką przysposobienia są ośrodki adopcyjno-opiekuńcze, których zakres działalności określa Ustawa z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2004r. Nr 64 poz. 593 z póź. zmianami) oraz rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 30 września 2005r. w sprawie ośrodków adopcyjno-opiekuńczych (Dz. U. z 2000 r. Nr 205, poz. 1701).

15. Do prowadzenia banku danych o dzieciach oczekujących na przysposobienie związane ze zmianą miejsca zamieszkania na zamieszkanie w innym państwie upoważniony jest jedynie Publiczny Ośrodek Adopcyjno-Opiekuńczy w Warszawie, natomiast do współpracy z licencjonowanymi przez rządy innych państw organizacjami lub ośrodkami adopcyjnymi upoważnione są poza powyższym ośrodkiem również Krajowy Ośrodek Adopcyjno-Opiekuńczy w Warszawie oraz Katolicki Ośrodek Adopcyjno-Opiekuńczy w Warszawie (rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 5 października 2004 r. –Dz. U. Nr 223, poz. 2266).

Karalność przestępstw

16. Oprócz zaostrzenia sankcji ustawa nowelizująca Kodeks karny wprowadziła zmiany w instytucjach prawa karnego, takich jak środki karne i środki zabezpieczające. Do Kodeksu karnego zostały wprowadzone przepisy art. 41 § 1a i § 1b, ustanawiające nowe formy orzekania zakazu zajmowania stanowisk lub wykonywania zawodów związanych z wychowaniem, edukacją, leczeniem małoletnich lub opieką nad nimi. Zgodnie z art. 41 § 1a k.k., sąd może orzec na zawsze zakaz wykonywania wszelkich lub określonych zawodów albo działalności, związanych z wychowaniem, edukacją, leczeniem małoletnich lub opieką nad nimi, w razie skazania na karę pozbawienia wolności za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności na szkodę małoletniego. W razie ponownego skazania za przestępstwo, o którym mowa w art. 41 § 1a k.k., orzeczenie na zawsze zakazu zajmowania wymienionych wcześniej stanowisk, wykonywania zawodów lub działalności jest obligatoryjne (art. 41 § 1b k.k.). Ponadto, sąd w razie skazania za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności na szkodę małoletniego może orzec obowiązek powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, zakaz kontaktowania się z określonymi osobami lub zakaz opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu (art. 41a § 1 k.k.). Natomiast w razie skazania za te przestępstwa na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania sąd obligatoryjnie orzeka wymieniony środek karny (art. 41a § 2 k.k.).

17. W projekcie nowelizacji Kodeksu karnego², przewidziano możliwość wszczęcia i przeprowadzenia postępowania karnego w ciągu 5 lat od ukończenia przez pokrzywdzonego 18 roku życia. Jest to regulacja mająca na celu zapewnienie realnej możliwości złożenia przez osobę, która pozostawała małoletnia w chwili popełnienia na jej szkodę przestępstwa, zawiadomienia o popełnieniu takiego przestępstwa po uzyskaniu pełnoletności. Ponadto projekt zakłada penalizację działań sprawczych polegających na szeroko rozumianym rozpowszechnianiu pornografii dziecięcej, w tym obrazów małoletnich wygenerowanych w systemach komputerowych. Jest oczywiste, że w przypadku projektowanego przepisu inny jest przedmiot ochrony, niż w przypadku, gdy do produkcji treści pornograficznych wykorzystywane są dzieci, co znajduje odzwierciedlenie w sankcji karnej. Uzasadnienie proponowanych jest następujące:

Art. 101§ 4

Decyzja ramowa w art. 8 ust. 6 zobowiązuje państwa członkowskie do umożliwienia ścigania przynajmniej najpoważniejszych przestępstw w niej określonych po uzyskaniu przez pokrzywdzone dziecko pełnoletności.

Zdarza się, że dzieci, które stały się ofiarami przestępstw na tle seksualnym, nie mówią nawet o takich sytuacjach. Prawodawca europejski wprowadzając ww. regulację zmierzał do stworzenia możliwości, by osoba pokrzywdzona w dzieciństwie przestępstwem seksualnym po uzyskaniu pełnoletności - a zatem w pełni świadomie i niezależnie od ew. presji ze strony osób najbliższych (jeśli przestępstwo miało miejsce w tym kręgu osób) - mogła ujawnić popełnienie tego przestępstwa oraz by takie działanie skutkowało możliwością przeprowadzenia postępowania karnego w tej sprawie. W praktyce przy braku odpowiedniej zmiany w prawie polskim mogłoby to być wykluczone lub ograniczone ze względu na okres przedawnienia ścigania nawet w przypadku najpoważniejszych przestępstw seksualnych. Dodać też należy, iż regulacja ta odnosi się zarówno do przestępstw ściganych na wniosek, jak i z urzędu.

² Projekt ustawy o zmianie ustawy – *Kodeks postępowania karnego*, ustawy – *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia oraz niektórych innych ustaw* – projekt został w dniu 26 stycznia przyjęty przez Komitet Europejski Rady Ministrów.

Dostosowanie prawa polskiego do wymogu określonego w art. 8 ust. 6 Decyzji ramowej możliwe jest w zakresie dotyczącym okresu przedawnienia ścigania przestępstw. Art. 101 k.k. jest właściwym przepisem do uregulowania kwestii wynikającej z ww. artykułu Decyzji ramowej. Proponowana regulacja zmierza do umożliwienia wszczęcia i przeprowadzenia postępowania w ciągu 5 lat od ukończenia przez pokrzywdzonego 18 roku życia.

Dokonując oceny wagi czynu uzasadnione wydaje się objęcie regulacją proponowanego art. 101 k.k. § 4 przestępstw, gdzie pokrzywdzonym jest osoba małoletnia, wskazanych w art. 197, art. 200 § 1, art. 202 § 3 i 4, art. 203, art. 204 k.k.

Art. 202 § 4b

Decyzja ramowa wprowadza szeroką definicję pornografii dziecięcej, obejmującą również realistyczne obrazy dziecka nieistniejącego w rzeczywistości, uczestniczącego lub poddającego się czynnościom seksualnym, w tym polegającym na lubieżnym okazywaniu narządów płciowych lub miejsc intymnych dziecka. Podobnie szeroką definicję przyjmuje również Konwencja Rady Europy o Cyberprzestępczości – art. 9 ust. 2. W przypadku obu powołanych aktów prawnych chodzi oczywiście o wygenerowane obrazy z wykorzystaniem techniki komputerowej.

Bezpośrednią implementację art. 1a (iii) w zw. z art. 3 Decyzji ramowej stanowi projektowany art. 202 § 4b k.k., który penalizuje działania sprawcze polegające na szeroko rozumianym rozpowszechnianiu pornografii dziecięcej, przy czym są to obrazy małoletnich wygenerowane w systemach komputerowych. Jest oczywiste, że w przypadku projektowanego przepisu inny jest przedmiot ochrony, niż w przypadku, gdy w produkcji treści pornograficznych wykorzystywane są dzieci, znajduje to również odzwierciedlenie w sankcji karnej.

Wiek małoletniego został zakreślony zgodnie z wymogami Konwencji Rady Europy o Cyberprzestępczości.

III. Międzynarodowa współpraca prawna

Artykuł 4

Jurysdykcja

18. Odnośnie do jurysdykcji wskazać należy, iż niezależnie od tego, iż w Polsce stosuje się zasadę jurysdykcji terytorialnej, czyli ścigania przestępstw popełnionych na terytorium RP oraz zasadę ścigania obywateli polskich za przestępstwa popełnione za granicą (z zachowaniem wymogu podwójnej karalności obwarowanego pewnymi wyjątkami), to zgodnie z art. 113 Kodeksu karnego niezależnie od przepisów obowiązujących w miejscu popełnienia przestępstwa, ustawę karną polską stosuje się do obywatela polskiego oraz cudzoziemca, którego nie postanowiono wydać, w razie popełnienia przez niego za granicą przestępstwa, do którego ścigania Rzeczpospolita Polska jest zobowiązana na mocy umów międzynarodowych.

Artykuł 5

Ekstradycja

19. Polska zapewnia międzynarodową pomoc prawną, jak i wykonuje wnioski o ekstradycję na podstawie międzynarodowych traktatów dwustronnych, umów wielostronnych oraz na podstawie przepisów Kodeksu postępowania karnego w przypadku braku takich umów. Polskie organy wykonują pomoc prawną niezwłocznie, w szerokim zakresie, uwzględniając nie tylko wnioskowane czynności, lecz także te, których konieczność przeprowadzenia wynika z czynności wykonanych zgodnie z wnioskiem.

Artykuł 6

Międzynarodowa pomoc prawna

20. Polska zawarła szereg umów dwustronnych o pomocy prawnej w sprawach karnych i ekstradycji. Jest również stroną wielu umów wielostronnych. Wśród nich znajduje się Europejska Konwencja o pomocy prawnej w sprawach karnych między państwami członkowskimi UE z 2000 r. i Protokół do niej. Konwencja wraz z protokołem weszła w życie wobec Polski 26.10.2005 r. Należy wspomnieć także o Konwencji Rady Europy o zwalczaniu handlu ludźmi, podpisanej w Warszawie w 2005 r. Prace zmierzające do ratyfikacji tej Konwencji przez Polskę znajdują się na etapie uzgodnień międzyresortowych. Ministerstwo Sprawiedliwości jest resortem współpracującym. Na uwagę zasługuje również negocjowana obecnie w ramach Rady Europy Konwencja o zwalczaniu seksualnego wykorzystywania dzieci. Projekt Konwencji jest projektem kompleksowym, zawierającym regulacje dotyczące zapobiegania, zwalczania przestępstw na tle seksualnym skierowanych przeciwko dzieciom, a także pomocy ofiarom tych przestępstw.

21. Wyodrębnienie struktur policyjnych wyspecjalizowanych w zwalczaniu zjawiska handlu ludźmi i pornografii dziecięcej wpłynęło w sposób korzystny na ograniczenie tego przestępczego procederu. Należy tu wymienić - w zakresie przedmiotowej problematyki – rezultaty osiągnięte przez polskie organy ścigania w ramach międzynarodowej operacji pod kryptonimem „Baleno”. Przedmiotowa operacja, koordynowana jest od kilku miesięcy przez Europol w ponad 20 państwach europejskich oraz USA i Kanadzie, a wymierzona jest przeciwko zjawisku pornografii dziecięcej. W charakteryzowanym przypadku wspólne działania zaangażowanych państw zostały zainicjowane przez holenderskie organy ścigania. Strona holenderska doprowadziła do likwidacji zakamuflowanej, holenderskiej strony internetowej, która stanowiła punkt kontaktowy dla osób wymieniających się pomiędzy sobą pornografią z udziałem małych dzieci. Jednocześnie zlokalizowanych zostało kilkaset komputerów, których użytkownicy ściągali na dyski filmy z pornografią dziecięcą. Wśród nich zlokalizowano komputery, znajdujące się w Polsce. W wyniku zakrojonych na szeroką skalę działań policyjnych, przeszukano ponad 20 domów, mieszkań, firm państwowych i prywatnych oraz kafejek internetowych. Rezultatem przeprowadzonych poszukiwań było zabezpieczenie przez jednostki Policji biorące udział w operacji „Baleno” 35 jednostek centralnych/komputerów (w tym 7 laptopów), 22 dysków twardych, ponad 5,5 tysiąca płyt CD/DVD, 292 dyskietek komputerowych oraz 4 przenośne pamięci typu pen-drive (wszystkie w/w nośniki głównie z zawartością w postaci pornografii dziecięcej). Zostało zatrzymanych 17 osób podejrzanych o posiadanie filmów pornograficznych z udziałem dzieci. Osobom tym zostały przedstawione zarzuty przewidziane w polskim prawie karnym za posiadanie materiałów pornograficznych z udziałem małoletnich poniżej 15 lat. Organy policyjne wystąpiły również z wnioskami do prokuratury i sądów o zastosowanie wobec podejrzanych środków zapobiegawczych, przede wszystkim w postaci tymczasowego aresztowania z uwagi na charakter sprawy i duży stopień społecznej szkodliwości czynów sprawców. Zatrzymani tworzyli grupę pedofilską, kontaktującą się ze sobą wzajemnie i wymieniającą treści pornograficzne z udziałem dzieci za pośrednictwem Internetu. Wyżej wymienieni są przedstawicielami kilku, często bardzo różniących się od siebie grup społecznych oraz zawodów. Na obecnym etapie postępowania Policja prowadzi intensywne działania operacyjno – śledcze mające na celu nie tylko zebranie wystarczającego materiału dowodowego na potrzeby wymiaru sprawiedliwości (prokuratury i sądów), ale także ustalenie wszystkich kontaktów w/w zatrzymanych, które mogą pozostawać w zainteresowaniu Policji w związku ze zjawiskiem pornografii dziecięcej.

22. Obecnie policyjne struktury wojewódzkie do walki z handlem ludźmi prowadzą przy koordynacji i nadzorze Centralnego Zespołu sprawy zarówno o charakterze krajowym jak i międzynarodowym - wspólnie z kilkoma innymi, zainteresowanymi krajami europejskimi (Szwecja, Wielka Brytania, Ukraina). Sprawy te, będące obecnie na różnym stopniu zaawansowania, dotyczą zasadniczo przestępstwa handlu ludźmi w postaci większości z form przewidzianych Protokołem z Palermo (poczynając od handlu kobietami w celach zmuszania do prostytucji, na handlu ludźmi dla celów eksploatacji kryminalnej, w tym np. popełniania czynów karalnych przez małoletnich i żebractwa dzieci kończąc), jak również pornografii dziecięcej i zjawiska pedofilii.

IV. Postępowanie przygotowawcze

Artykuł 7

Zajęcie, konfiskata

23. Zgodnie z art. 44 Kodeksu karnego możliwe jest orzeczenie przez sąd przepadku wobec osób fizycznych, przedmiotów pochodzących z przestępstwa (§ 1) oraz przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia przestępstwa (§ 2). Zgodnie z dyspozycją art. 2002 § 5 kk sąd może orzec przepadek narzędzi lub innych przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia przestępstw publicznego prezentowania treści pornograficznych (w tym małoletniemu poniżej lat 15), rozpowszechniania, produkowania, utrwalania lub sprowadzania, przechowywania lub posiadania albo publicznego prezentowania treści pornograficznych z udziałem małoletniego, chociażby nie stanowiły one własności sprawcy. W sytuacji, gdy orzeczenie przepadku przedmiotów nie jest z różnych względów możliwe, sąd może orzec przepadek równowartości takich przedmiotów (art.44 § 4). Na podstawie art. 45 kk natomiast, jeżeli sprawca osiągnął z popełnienia przestępstwa, chociażby pośrednio, korzyść majątkową niepodlegającą przepadkowi przedmiotów wymienionych w art. 44 § 1 lub 6 (podlegających zakazowi wytwarzania, posiadania, obrotu, przesyłania, przenoszenia lub przewozu), sąd orzeka przepadek takiej korzyści albo jej równowartości. Zgodnie z art. 52 kk możliwe jest orzeczenie przepadku wobec osób prawnych. Powyżej wskazane przepisy umożliwiają orzeczenie przepadku nie tylko przedmiotów pochodzących z przestępstwa lub służących jego popełnieniu, lecz także korzyści majątkowych osiągniętych na skutek przestępstwa. Art. 155 § 4 Kodeksu karnego precyzuje pojęcie korzyści majątkowej lub osobistej wskazując, iż jest to korzyść zarówno dla siebie, jak i dla kogo innego. Sąd na podstawie art. 45 kk może również orzec o przepadku dochodów z przestępstwa nawet, jeśli te nie należą do sprawcy w sytuacji, gdy ten przeniósł je na inną osobę fizyczną bądź prawną, czy też na jednostkę nieposiadającą osobowości prawnej (§ 3). Przyjęto przy tym domniemanie, iż mieniem stanowiącym korzyść uzyskaną z przestępstwa są rzeczy będące w samoistnym posiadaniu tej osoby lub jednostki oraz przysługujące jej prawa majątkowe. Domniemanie to może zostać obalone dowodem przeciwnym poprzez wykazanie, iż zostały one uzyskane w sposób zgodny z prawem.

24. Sąd może również, na podstawie art. 100 kk, orzec przepadek jako karę dodatkową, jeżeli nastąpiło umorzenie postępowania z powodu znikomości społecznej szkodliwości czynu, zaistnienia okoliczności uchylającej karalność (np. przedawnienie, klauzula niekaralności) albo w wypadku warunkowego umorzenia postępowania. Chodzi tu o przepadek przedmiotów wymienionych w art. 44 § 1, 2 i 6 kk lub stanowiących korzyść uzyskaną z czynu zabronionego.

Walka z pornografią dziecięcą w Internecie

25. W związku z coraz większą aktywnością osób o skłonnościach pedofilskich i wykorzystywaniem przez te osoby nowych technologii, w szczególności Internetu do nawiązywania kontaktów z dziećmi, które mogą stać się ofiarami ich ataku, przewiduje się wprowadzenie do Kodeksu karnego rozwiązań, które umożliwią skuteczną walkę z tym zjawiskiem, w postaci nowego typu czynu zabronionego (dodany art. 199a k.k.) kryminalizującego nawiązanie za pośrednictwem Internetu lub innej sieci telekomunikacyjnej

kontaktem z dzieckiem i wykorzystanie tegoż kontaktu do doprowadzenia do spotkania z dzieckiem. Z analogicznych przyczyn, przewiduje się wprowadzenie jako odrębnego typu przestępstwa - przygotowanie do przestępstwa z art. 200 § 1 k.k. (obcowania płciowego z nieletnim poniżej 15 roku życia), a także spenalizowanie publicznego propagowania zachowań o charakterze pedofilskim. Zakłada się także wprowadzenie do Kodeksu karnego środka karnego w postaci opublikowania wizerunku sprawcy oraz możliwość jego orzeczenia przez sąd, jeżeli ten uzna to za celowe ze względu na społeczne oddziaływanie skazania, jeżeli nie narusza to interesu pokrzywdzonego

V. Ochrona praw i interesów dzieci ofiar przestępstw

Artykuł 8

Procedura karna

26. W przypadku handlu ludźmi, dzieci stanowią szczególną kategorię pokrzywdzonych, wobec których konieczne jest zastosowanie innych, niż wobec dorosłych działań podczas trwania procedury karnej. Przesłuchania dzieci dokonywane są przez prokuratora w obecności rodziców i z udziałem psychologa, z wyjątkiem sytuacji, gdy obecność rodziców jest niewskazana z powodu tego, iż jedno z nich popełniło przestępstwo, którego ofiarą lub świadkiem było dziecko. Dzieci młodsze przesłuchiwane są w specjalnych pomieszczeniach (tzw. niebieskich pokojach) z uwzględnieniem ich indywidualnych potrzeb. W ciągu ostatnich kilku lat w całym kraju powstało ich 200 i wciąż są otwierane kolejne. Najczęściej znajdują się one w budynkach jednostek Policji, ale także prokuratury i lokalnych instytucji pomocowych. Mogą z nich korzystać podczas prowadzenia czynności z pokrzywdzonymi policjanci, prokuratorzy i sędziowie. Zasadniczym celem utworzenia takich pomieszczeń było ograniczenie do minimum liczby przesłuchań dzieci i ofiar zgwałcenia (wykorzystanie przez sądy nagrań video), by nie narażać ich na ponowne przeżywanie traumatycznych wydarzeń. Ważne jest, aby podczas prowadzenia czynności służbowych zapewnić dziecku odpowiednie warunki, zbliżone do jego otoczenia domowego. Bardzo istotne są warunki i miejsce, w jakim odbywa się w jednostce kontakt pomiędzy ofiarą przestępstwa, a funkcjonariuszem Policji. Chodzi o zapewnienie ofierze warunków do spokojnego oczekiwania na przyjęcie oraz w czasie prowadzonych czynności. Policja na bieżąco dostosowuje pomieszczenia służbowe do powyższych wymagań.

27. Regułą jest, zgodnie z art. 185a Kodeksu postępowania karnego, iż w sprawach o przestępstwo przeciwko rodzinie i opiece oraz przeciwko wolności seksualnej, pokrzywdzonego, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat, przesłuchuje się w charakterze świadka tylko raz, przez sąd z udziałem psychologa. W wyjątkowych sytuacjach można taką osobę przesłuchać ponownie, gdy wyjdą na jaw nowe, nieznane wcześniej okoliczności wymagające wyjaśnienia. Ministerstwo Sprawiedliwości objęło ponadto patronatem Centrum Pomocy Dzieciom „Mazowiecka”- placówkę, która zajmuje się udzielaniem specjalistycznej pomocy dzieciom, w której także znajduje się ”niebieski pokój” – przyjazne miejsce przesłuchań dla dzieci.

28. Ponadto Biuro do Spraw Przestępczości Zorganizowanej Prokuratury Krajowej przygotowało i rozesłało do prokuratur podległych w 2005 r. wskazówki metodyczne dla prokuratorów prowadzących postępowania przygotowawcze w sprawach dotyczących handlu dziećmi, a zwłaszcza dziećmi cudzoziemskimi pozostającymi bez opieki w Polsce. Biuro Prezydenckie Prokuratury Krajowej, natomiast, w 2005 r. przesłało do prokuratur apelacyjnych „Wytyczne dotyczące postępowania w sprawach karnych z udziałem dzieci”, przyjęte podczas 36 sesji plenarnej Rady Gospodarczej i Społecznej Organizacji Narodów Zjednoczonych rezolucją nr 2005/20, które są zbieżne z wymienionym Protokołem fakultatywnym.

Funkcjonariusze zajmujący się tą kategorią ofiar legitymują się specjalistycznym przygotowaniem oraz zapleczem w postaci specjalnych pokoi przesłuchań przystosowanych dla potrzeb dzieci.

W ramach realizacji Krajowego Programu Zwalczenia i Zapobiegania Handlowi Ludźmi na lata 2007-2008 trwają prace nad „Modelem wsparcia i ochrony dziecka ofiary handlu ludźmi” analogicznym do istniejącego i stosowanego modelu przeznaczonego dla ofiar dorosłych.

29. Aktywnie prowadzona jest współpraca z organizacjami pozarządowymi zajmującymi się omawianą problematyką, takimi jak m.in. nadmieniona już Fundacja „La Strada” i Fundacja „Dzieci Niczyje”, jak również „Itaka” czy „Caritas”. Współpraca i uczestnictwo na tym polu jest prowadzone także z instytucjami międzynarodowymi zarówno *stricte* związanymi z aparatem policyjnym i szeroko rozumianym wymiarem sprawiedliwości jak np. INTERPOL, EUROPOL, EUROJUST, BALTCOM) jak i organizacjami typu IOM - Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji - czy FRONTEX). Pozwala to na pełniejsze i skuteczniejsze realizowanie zadań z zakresu walki z handlem ludźmi, prostytucją i pornografią dziecięcą zwłaszcza pod kątem pomocy ofiarom przestępstw tego typu i ich współdziałaniem z organami ścigania.

Szkolenia personelu

30. Omawiana problematyka pozostaje stałym elementem szkoleń dla prokuratorów prowadzących sprawy z udziałem dzieci – ofiar przestępstw. Szkolenia obejmują zagadnienia z zakresu m.in. psychologii i udzielania pomocy społecznej i mają na celu lepsze przygotowanie prokuratorów do udzielania koniecznej pomocy dzieciom, które padły ofiarą przestępstwa. Prokuratorzy prowadzący lub nadzorujący sprawy z udziałem dzieci będących ofiarami przestępstw informują dzieci poprzez rodziców lub opiekunów o przysługujących im prawach, a zwłaszcza do prywatności, do bezpieczeństwa i do odszkodowania.

31. Podejmuje się również kontynuowanie przedsięwzięć szkoleniowych przez Wyższą Szkołę Policji w Szczytnie, Szkołę Policji w Katowicach, a także zaangażowanie wszystkich szkół policyjnych w panele szkoleniowe poświęcone problematyce handlu ludźmi, pornografii dziecięcej i pedofilii. Należy stwierdzić, iż w części z komend wojewódzkich utworzone zostały jedynie stanowiska koordynatorów bądź nieetatowe zespoły do walki z handlem ludźmi, pornografią dziecięcą i pedofilią mimo, iż przedmiotowa problematyka jest bardzo złożona i wymaga dużego zaangażowania ze strony organów policyjnych.

Problematyka handlu dziećmi, dziecięcej prostytucji i pornografii jest w stałym zainteresowaniu nie tylko służby kryminalnej zwalczającej te kategorie przestępczości, ale również służby prewencyjnej, głównie specjalistów ds. nieletnich i ds. prewencji kryminalnej, realizujących zadania i podejmujących przedsięwzięcia mające na celu przeciwdziałanie zaistnieniu przestępstw, których ofiarami są najmłodszy i które stanowią patologię społeczną o dużym oddźwięku społecznym. Została podjęta również współpraca z:

- Instytutem Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji Uniwersytetu Warszawskiego, realizującym projekt szkoleniowy „**Handel ludźmi – ściganie i zapobieganie**”,
- Warszawskim oddziałem OBWE w zakresie monitorowania przedmiotowego zjawiska, wsparcia zadań (głównie policyjnych), wynikających z realizacji różnych programów zwalczania handlu ludźmi,
- Policją hiszpańską – w ramach programu twinningowego, dotyczącego m.in. handlu ludźmi.

32. W Prokuraturze Krajowej opracowane zostały wskazówki metodyczne dla prokuratorów prowadzących lub nadzorujących postępowania karne w sprawach dotyczących handlu ludźmi, dotyczą także procedury postępowania z dzieckiem - ofiarą handlu ludźmi.

W Ministerstwie Sprawiedliwości wyodrębniono komórkę organizacyjną do spraw ofiar przestępstw. W jej ramach systematycznie opracowywane są materiały informacyjne dotyczące ochrony ofiar przestępstw, obejmujące również problematykę ochrony ofiar małoletnich. Materiały są przesyłane do sądów i prokuratur.

Ponadto:

- utworzono **Narodowy Punkt Konsultacyjny ds. Dzieci Cudzoziemskich bez Opieki i Dzieci Ofiar Handlu**;

- realizowany jest program szkoleniowo-publikacyjny „Dzieci nie są na sprzedaż”, którego celem jest szerzenie wiedzy nt. zjawiska handlu dziećmi. Program realizowany jest na płaszczyznach:

1. wydawniczej – ulotki i plakaty z praktycznymi wskazówkami (podstawowymi pytaniami, które należy zadać dziecku z grupy ryzyka), broszura pt. „Problem handlu dziećmi w Polsce i na świecie”, dokument „Dobre praktyki”, broszura pt. „Problem handlu dziećmi w Polsce i na świecie” - przekazane zostały funkcjonariuszom Policji, Straży Granicznej, do placówek opiekuńczo-wychowawczych, Ośrodków Recepcyjnych dla Uchodźców, polskich służb konsularnych;
2. szkoleniowej – spotkania robocze z przedstawicielami różnych grup zawodowych; szkolenia wytypowanych w każdym województwie pracowników funkcjonariuszy Policji, Służby Granicznej, Ośrodków Interwencji Kryzysowej, Prokuratur, Sądów, pracowników Wydziałów Kontroli Zatrudnienia;
szkolenia dla policjantów – specjalistów ds. nieletnich, dostarczające wiedzę nt. handlu dziećmi i komercyjnych form wykorzystania seksualnego;
szkolenia specjalistyczne nt. handlu dziećmi dla funkcjonariuszy Straży Granicznej.

Inne środki zabezpieczające

33. Problematyka przestrzegania praw dziecka, zwłaszcza wtedy, gdy jest ono ofiarą przemocy, pedofilii, handlu ludźmi lub innego przestępczego wykorzystania, pozostaje w stałym zainteresowaniu prokuratorów, nadzoru służbowego prokuratur kierownictwa poszczególnych jednostek organizacyjnych prokuratury. Naczelną zasadą postępowania z dziećmi będącymi świadkami lub ofiarami przestępstw jest traktowanie ich ze szczególną troską i delikatnością tak, by nie powiększać ich cierpienia zwłaszcza psychicznego. W części jednostek prokuratur rejonowych wyznaczono specjalnie przeszkolonych prokuratorów do prowadzenia spraw z udziałem nieletnich i dzieci. Są to prokuratorzy z odpowiednim stażem zawodowym i rodzinnym oraz wyróżniający się delikatnością i troskliwością wobec osób potrzebujących współczucia i pomocy.

34. W toku postępowania karnego dzieci mają zapewnioną ochronę prywatności, która przejawia się tym, iż w razie potrzeby informacje udzielane mediom np. co do płci i wieku ofiary lub świadka oraz co do okoliczności zdarzenia są odpowiednio modyfikowane tak, by uniemożliwić identyfikację dziecka. Ponadto postępowania przed sądem z udziałem dzieci z reguły toczą się z wyłączeniem jawności, a przesłuchanie takiego świadka odbywa się zwykle pod nieobecność oskarżonego. Prawo dziecka do prywatności zawsze jest prawem nadrzędnym nad prawem do informacji.

VI. Zapobieganie handlowi dziećmi, dziecięcej prostytucji i pornografii

Artykuł 9

Działania informacyjne, edukacyjne i profilaktyczne

35. W celu zapobiegania występowaniu zjawiska przemocy seksualnej wśród dzieci i młodzieży Ministerstwo Edukacji Narodowej tworzy warunki do podejmowania przez szkoły działań edukacyjnych, wychowawczych i profilaktycznych. Kwestia wychowania, a w tym profilaktyki jest coraz silniej podkreślana, także w aktach prawnych.

Są nimi:

- rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 26 lutego 2002 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. Nr 51 poz.458),
- rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 stycznia 2002 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola i publicznych szkół (Dz. U. Nr 10 poz.96),
- rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 stycznia 2001 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U z 2001 r. Nr 13 poz.110).

Określono w nich między innymi treści kształcenia promujące kształtowanie postaw negujących niepożądane zjawiska, które mogą mieć wpływ na podejmowanie ryzykownych zachowań uczniów. Wskazano ponadto zadania wychowawcy oraz obszary jego współpracy z pedagogiem szkolnym, między innymi w zakresie tworzenia warunków wspomagających rozwój uczniów, utrzymywania kontaktów z ich rodzicami, rozpoznawania indywidualnych potrzeb wychowanków, a także analizowania przyczyn niepowodzeń szkolnych, określania form i sposobów udzielania uczniom pomocy psychologiczno-pedagogicznej, podejmowania działań profilaktyczno - wychowawczych wynikających z programu wychowawczego szkoły i programu profilaktyki.

Obecnie każda szkoła jest zobowiązana do opracowania szkolnych programów wychowania i profilaktyki problemów dzieci i młodzieży. Oba programy muszą być spójne z treściami zajęć edukacyjnych „wychowanie do życia w rodzinie” i wynikać z diagnozy środowiska wychowawczego.

36. Do podstawy programowej kształcenia ogólnego w systemie oświaty w Polsce wprowadzono również tematykę dotyczącą **handlu ludźmi**:

- w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 6 listopada 2003 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół;
- w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla liceów ogólnokształcących, liceów profilowanych, techników, uzupełniających liceów ogólnokształcących i techników uzupełniających w treściach nauczania przedmiotu wiedza

o społeczeństwie, w dziale Społeczeństwo zapisano: "*Społeczeństwo polskie we współczesnym świecie i jego problemy. Zagrożenia takie jak sekty, handel ludźmi, uzależnienia, prostytutka nieletnich.*";

- w podstawie programowej dla klas IV-VI szkoły podstawowej w treściach nauczania ścieżki edukacyjnej *Edukacja prozdrowotna* umieszczono zapis: "*Ochrona przed zagrożeniami naturalnymi i społecznymi*", natomiast w treściach nauczania *wychowania do życia w rodzinie* (jest to moduł wychowania do życia w społeczeństwie) zapisano: "*Prawo człowieka do intymności i ochrona tego prawa; postawy asertywne.*"

Zgodnie z postanowieniami rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 5 lutego 2004 r. w sprawie dopuszczania do użytku szkolnego programów wychowania przedszkolnego, programów nauczania i podręczników oraz cofania dopuszczenia (Dz. U. Nr 25, poz. 220) program nauczania ogólnego zawiera materiał nauczania związany ze szczegółowymi celami edukacyjnymi, uwzględniający treści nauczania określone w podstawie programowej kształcenia ogólnego. Zgodnie z § 6 ust. 2 przywołanego wyżej rozporządzenia warunkiem dopuszczenia do użytku szkolnego programu nauczania ogólnego jest między innymi zgodność materiału nauczania z zakresem treści nauczania wskazanych w podstawie programowej kształcenia ogólnego. Na rzeczoznawców sporządzających opinię merytoryczną o programie nauczania nałożono obowiązek dokonania szczegółowej oceny tego warunku.

37. Do oferty placówek doskonalenia nauczycieli wprowadzono tematykę dotyczącą **handlu ludźmi**. Zadanie to zostało zrealizowane przez Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Ministerstwa Edukacji Narodowej w następujących programach:

- **Trenerzy Edukacji o Prawach Człowieka** – szkolenie dla 40 – osobowej grupy trenerów przygotowujące do prowadzenia lokalnego doskonalenia oraz wielokulturowości, działań edukacyjnych z zakresu tematyki praw człowieka, tolerancji;
- **Prawa człowieka. Edukacja. Działanie** – program edukacyjny Amnesty International realizowany we współpracy z CODN od 2003 r. mający na celu przygotowanie działaczy Amnesty International, wizytatorów z kuratoriów oświaty oraz nauczycieli do zakładania Szkolnych Grup Amnesty International;
- **Odkrywanie prawa humanitarnego – edukacja humanitarna** – program edukacyjny dla trenerów edukacji o prawach człowieka, doradców metodycznych, nauczycieli konsultantów oraz nauczycieli szkół, realizowany we współpracy z Międzynarodowym Czerwonym Krzyżem, w ramach którego realizowane są treści z zakresu etycznego wymiaru prawa, ochrony życia, poszanowania ludzkiej godności, ograniczania przemocy;
- **Szkolny wolontariat na rzecz praw człowieka** – program zakładający stałą współpracę z organizacjami rządowymi i pozarządowymi w ramach wspierania edukacji na rzecz praw człowieka i tolerancji.

38. Bardzo ważnym obszarem działań wychowawczych szkoły, odbywających się w ramach zajęć wychowania do życia w rodzinie, jako element edukacji prozdrowotnej

w sferze płciowości człowieka, jest promowanie właściwych postaw i zachowań szanujących godność ciała ludzkiego i ukazujących piękno ludzkiej miłości. Równoległe prowadzone są działania mające na celu profilaktykę przemocy seksualnej wobec dzieci oraz problematykę wykorzystywania seksualnego dzieci i pornografii dziecięcej. Wyposażenie ucznia w odpowiednią wiedzę i umiejętności z ww. zakresu stanowi istotny element chroniący dzieci i młodzież przed wykorzystywaniem seksualnym. Do obowiązków nauczyciela należy przekazanie informacji o tych problemach oraz uczenie dzieci zachowań asertywnych, stawiania granic, odmawiania i szukania pomocy. Szkoła została zobowiązana do informowania uczniów o możliwościach uzyskania pomocy psychologiczno – pedagogicznej i terapeutycznej.

Sposób realizacji zajęć i ich treści programowe wynikają z rozporządzeń Ministra Edukacji Narodowej:

- w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. Nr 51, poz. 458),
- w sprawie sposobu nauczania szkolnego oraz zakresu treści dotyczących wiedzy o życiu seksualnym człowieka, o zasadach świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa, o wartości rodziny, życia w fazie prenatalnej oraz metodach i środkach świadomej prokreacji zawartych w podstawie programowej kształcenia ogólnego (Dz. U. z 1999 r. Nr 67, poz. 756 z późn. zm.).

Uwzględniają one zobowiązania: Konwencji o prawach dziecka, Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego, Narodowego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Krajowego Programu Przeciwdziałania Narkomanii, Krajowego Programu Zapobiegania Zakażeniom HIV i Opieki nad Żyjącymi z HIV i Chorymi na AIDS. Działalność profilaktyczna szkoły obejmuje swoim zasięgiem całą społeczność: uczniów, nauczycieli i rodziców.

39. Ministerstwo Sprawiedliwości prowadzi wspólnie z Fundacją „Dzieci Niczyje” kampanię propagandową pod hasłem „*Dziecko-świadek szczególnej troski*”. Kampania adresowana jest do sędziów, prokuratorów i pracowników organów ścigania oraz psychologów w celu uwrażliwienia ich na sytuację dziecka w procesie karnym i podniesienie poziomu merytorycznego przesłuchania dziecka. Ponadto wszystkim prokuratorom i sędziom przekazane zostały zasady działania wobec dziecka uczestniczącego w procesie karnym, tak by zminimalizować negatywne skutki tego uczestnictwa.

40. Ważnym zadaniem jest inspirowanie przez Policję kampanii o charakterze prewencyjnym i edukacyjnym. Policja współpracuje w tym zakresie ze środkami masowego przekazu. Realizowane są m.in. publikacje na ten temat w prasie ogólnopolskiej i lokalnej oraz cykliczne programy telewizyjne. Materiały prewencyjne opracowane przez Policję i dane statystyczne na temat przestępczości związanej z handlem ludźmi oraz najważniejsze akty prawne na bieżąco publikowane są na stronach internetowych Komendy Głównej Policji, w witrynie Biura Kryminalnego. Umieszczone są tam materiały informujące o koncepcji zwalczania i zapobiegania zjawisku handlu ludźmi oraz dotyczące prac Zespołu Komendy Głównej Policji i Zespołów wojewódzkich (www.policja.pl/index.php?dzial=161&id=2535).

41. Realizując zadania prewencyjne, a w szczególności uczestnicząc w przedsięwzięciach edukacyjnych, Policja w chwili obecnej prowadzi 426 programów profilaktycznych, w tym bezpieczeństwa powszechnego dotyczy 274 z nich, z czego 207 ukierunkowanych jest na nieletnich. Do ofiar przestępstw adresowanych jest 14 programów, z czego 11 dla nieletnich. Obejmują one również zagadnienia szeroko pojętego bezpieczeństwa własnego, ostrożności w kontaktach z obcymi, zasad unikania zagrożeń w miejscach zabawy, nauki i w miejscu zamieszkania itp., a adresowane są zarówno do dzieci i młodzieży szkolnej, jak i dzieci w wieku przedszkolnym, a także do rodziców i opiekunów.

42. Przeciwdziałając zjawisku prostytucji osób nieletnich, policjanci wraz z przedstawicielami innych podmiotów, brali udział w spotkaniach na terenie szkół informując o odpowiedzialności prawnej, przejawach demoralizacji, zapisach Ustawy *o postępowaniu w sprawach nieletnich* oraz innych zagrożeniach związanych z tym procederem – gwałtach, pobiciach, zabójstwach dokonywanych przez „klientów” i sutenerów. Pracownicy poradni rodzinnych i psychologiczno - pedagogicznych prowadzili pogadanki z uczniami, dotyczące problematyki prostytuowania się i zagrożeń zdrowotnych z tym związanych, m.in. możliwości zakażenia się wirusem HIV. Prowadzone również były rozmowy z pedagogami szkolnymi, wychowawcami i dyrektorami, aby na bieżąco informowali o wszelkich niepokojących zjawiskach świadczących lub mogących świadczyć o tym, że dziecko uczestniczy w tym procederze.

43. W ostatnich latach Policja monitoruje także problem tzw. prostytucji przymuszonej, dotyczący głównie kobiet, które zamierzają podjąć pracę za granicą, a na miejscu zmuszane są do uprawiania nierządu. Policjanci, w ramach spotkań w szkołach, informują młode dziewczęta, zwłaszcza uczennice szkół ponagimnazjalnych i studentki o zachowaniu ostrożności przy wyborze pośredników oferujących pracę za granicą. Na stronach internetowych Komendy Głównej Policji zamieszczane są porady również na ten temat.

44. Do inicjatyw w zakresie profilaktyki podejmowanych lub kontynuowanych w ostatnich latach należy zaliczyć także program edukacyjny "**Bezpieczny przedszkolak**", opracowany przez pracowników Komendy Wojewódzkiej Policji w Białymstoku i realizowany w przedszkolach na terenie województwa podlaskiego. Dwa z pięciu elementów tematycznych, tj. „Obcy-niebezpieczny” i „Zły dotyk” dotyczą kwestii wykształcenia umiejętności różnicowania dobrego i złego dotyku, nauczania dzieci zwracania się o pomoc do osoby zaufanej i mówienia „nie” w określonych sytuacjach. Realizowane są one w zależności od decyzji nauczyciela danej grupy i za pisemną zgodą rodziców dzieci. Celem głównym programu jest ograniczenie ilości niebezpiecznych zdarzeń z udziałem dzieci. Nowum programu "Bezpieczny przedszkolak" polega na konsolidacji środowisk: nauczycielskiego, akademickiego i policyjnego w ramach profilaktyki najmłodszych, przy czym bezpośrednia realizacja treści programowych opiera się wyłącznie o odpowiednio przygotowaną kadrę realizatorów - nauczycieli. "Bezpieczny przedszkolak" to również jeden z nielicznych programów w naszym kraju, który zawiera w swej treści pierwszorzędową profilaktykę tzw. "złego dotyku", związanego z edukowaniem dzieci, aby nie stały się ofiarą przestępstwa na tle seksualnym.

45. Wydział Prewencji Komendy Wojewódzkiej Policji w Gorzowie Wielkopolskim w 2005 r. zorganizował dla naczelników sekcji prewencji, specjalistów ds. nieletnich i prewencji kryminalnej Komendy Powiatowej Policji i Komendy Miejskiej Policji oraz kierowników policyjnych izb dziecka seminarium "**Dziecko krzywdzone – rozpoznanie i wsparcie**", pod patronatem Rzecznika Praw Dziecka. Jego celem było podniesienie umiejętności rozpoznawania problemu krzywdzenia dzieci oraz podejmowania działań profilaktycznych i naprawczych w tym zakresie, a w szczególności:

- zapoznanie z formami krzywdzenia dziecka,
- nabycie umiejętności zakwalifikowania prawnego form krzywdzenia dzieci,
- zapoznanie się ze skalą problemu krzywdzenia dzieci oraz cechami przestępstw, w których pokrzywdzonymi są dzieci,
- zapoznanie z metodami i możliwościami przeciwdziałania krzywdzeniu dzieci,
- nabycie umiejętności nawiązania pierwszego kontaktu z dzieckiem krzywdzonym,

- zapoznanie z lokalnym systemem pomocy dzieciom krzywdzonym.

46. Program "**Bezpieczne Dziecko - Przyjaciel Sznupka**" - jest inicjatywą Urzędu Miasta Katowice i Komendy Miejskiej Policji w Katowicach, realizowaną we współpracy z Radą Pedagogów i Psychologów Miasta Katowice. Adresatami programu są dzieci wszystkich katowickich szkół podstawowych. Ma on za zadanie edukować dzieci, przy wykorzystaniu wizerunku maskotki śląskiej Policji psa Sznupka, aby ustrzec je przed zagrożeniami. Wraz z Komendą Miejską Policji program realizują: Wydział Zarządzania Kryzysowego Urzędu Miasta, Wydział Edukacji Urzędu Miasta, Pełnomocnik Prezydenta ds. Rozwiązywania Problemów Uzależnień, Straż Miejska Katowice oraz Specjalistyczna Poradnia Rodzinna w Katowicach. Program ten obejmuje m.in. zagadnienia dotyczące bezpieczeństwa dzieci w kontaktach z dorosłymi (molestowanie, znęcanie się, kradzieże, pozyskiwanie od dzieci przez przestępców informacji, zagrożenia internetowe itp.).

47. Wśród inicjatyw mających na celu zapobieganie nieszczęśliwym zdarzeniom związanym z przemocą stosowaną wobec dzieci i młodzieży było opracowanie przez Komendę Wojewódzką Policji w Lublinie **Zasad ochrony dziecka – małoletniej ofiary lub świadka przestępstwa**. Należy zaznaczyć, że wśród priorytetowych zadań znalazło się szczególne zainteresowanie dzieckiem ofiarą przemocy seksualnej. Do prac zespołu poproszeni zostali przedstawiciele różnych instytucji. W pracach nad tworzeniem „Zasad” brali udział sędziowie, prokuratorzy, psychologowie, lekarze i policjanci. W trosce o dobro i zagrożone bezpieczeństwo dziecka będącego ofiarą lub świadkiem przestępstw albo uczestnikiem innego postępowania toczącego się w oparciu o przepisy kodeksu postępowania karnego, ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich lub innych ustaw zwrócono uwagę na potrzebę współpracy pomiędzy instytucjami mającymi kontakt z dzieckiem oraz celowość ujednoczenia praktyki postępowania z dzieckiem - ofiarą lub świadkiem przestępstwa albo uczestnikiem innego postępowania. Działania te skierowane są do różnych grup zawodowych, które z racji wykonywania swoich obowiązków mają kontakt z dzieckiem tj. pedagogzy szkolni, nauczyciele, pielęgniarki środowiskowe, lekarze, policjanci, pracownicy socjalni, kuratorzy sądowi, itd.

48. Na terenie województwa mazowieckiego kontynuuje się realizację zadań w ramach Programu „**Ocalić dzieciństwo**”. Jest to program realizowany przez Komendę Wojewódzką Policji z siedzibą w Radomiu, ukierunkowany na ochronę dzieci i młodzieży przed molestowaniem seksualnym. Jednym z głównych celów jest zminimalizowanie zjawiska pedofilii na terenie województwa mazowieckiego oraz skłonienie społeczności lokalnych do informowania organów Policji o przypadkach tej patologii. Podczas jego realizacji nawiązano współpracę z Fundacją „Dzieci Niczyje” oraz Naukową i Akademicką Siecią Komputerową (NASK).

49. W 2005 r. policjanci na terenie garnizonu mazowieckiego kontynuowali przedsięwzięcia o charakterze profilaktycznym, w ramach prowadzonego programu. Dzieciom w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym, policjanci przekazywali informacje dotyczące zasad bezpieczeństwa w drodze do szkoły i do domu, podczas zabawy, czy też kontaktów z obcymi osobami. Uczniów szkół podstawowych edukowano w obrębie ogólnych zasad bezpieczeństwa, przemocy w rodzinie oraz prawnej ochrony ofiar przestępstw seksualnych. Młodzież szkół gimnazjalnych informowano o występowaniu przestępstw seksualnych popełnionych na osobach nieletnich, związku wykorzystywania seksualnego z nadużywaniem alkoholu i zażywaniem narkotyków. Mówiono o sytuacji prawnej, uprawnieniach i obszarach pomocy przysługujących ofierze przemocy seksualnej. Dla młodzieży szkół średnich zakres przekazywanych informacji rozszerzany był o wiktyimizację

zjawiska przemocy seksualnej wobec małoletnich oraz następstwa somatyczne i psychiczne powstające w wyniku doznania wykorzystywania seksualnego.

50. Podejmowano również czynności profilaktyczne wobec osób dorosłych, które z racji wykonywanego zawodu mają kontakt z dziećmi. W trakcie spotkań przekazywano informacje dotyczące podstawowych aktów normatywnych regulujących prawa i obowiązki małoletnich ofiar przestępstw (w tym przestępstw seksualnych), prawnych możliwości udzielenia pomocy ofiarom oraz kompetencjach Policji.

Pomoc ofiarom przestępstw

51. Dzieci, będące ofiarami lub świadkami przestępstw oraz członkowie ich rodzin otrzymują od prowadzących postępowanie informacje o możliwościach skorzystania z różnych form pomocy. Pomoc ta udzielana jest za pośrednictwem różnych organizacji, stowarzyszeń, fundacji i ośrodków pomocy społecznej i ma na celu szeroko rozumiane wsparcie zarówno psychologiczne jak i materialne, medyczne, prawne oraz inne dostosowane do potrzeb dziecka. Ponadto prawo do skutecznej pomocy jest realizowane poprzez ustanowienie w razie potrzeby opiekuna prawnego dla dziecka w sytuacji, gdy opieki nie mogą sprawować rodzice bez względu na przyczyny. Równocześnie do sądów i prokuratur rozesłano informację na temat już istniejących „niebieskich pokoi” z jednoczesnym zaleceniem tworzenia w podległych im jednostkach pomieszczeń spełniających wymagane standardy.

52. W Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji przygotowano zostało opracowanie zawierające określone przez procedurę karną zasady, jakie winny być stosowane w przypadku, gdy ofiarą handlu ludźmi jest osoba małoletnia. Przygotowano *Wskazówki merytoryczne dla prokuratorów prowadzących lub nadzorujących postępowania karne w sprawach dotyczących handlu ludźmi*, które obejmują także postępowania z dziećmi – ofiarami handlu ludźmi. Zostały one przesłane do sądów i prokuratur.

53. Ustawa z dnia 22 kwietnia 2005 r. o zmianie ustawy o cudzoziemcach i ustawy o udzielaniu ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw, określa warunki przyznawania wiz na pobyt czasowy ofiarom handlu ludźmi współpracującymi z właściwymi organami oraz sposób realizacji zobowiązań państwa wobec tychże ofiar, obywateli państwa trzeciego. Ustawa weszła w życie 1 października 2005 r. Ustalono, że zobowiązania państwa wobec ofiar finansowane będą z budżetu państwa w trybie umowy zlecenia zadania publicznego między Ministerstwem Spraw Wewnętrznych i Administracji, a wyłonioną w drodze konkursu ofert organizacją pozarządową.

54. Z dniem 1 kwietnia 2007 r. weszła w życie nowelizacja ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, która stanowi podstawę do udzielania wsparcia, tj. objęcia systemem pomocy społecznej z uwagi na fakt bycia ofiarą handlu ludźmi (dotyczy także cudzoziemców).

55. W ustawie o pomocy społecznej wprowadzone zostały przepisy legalizujące pobyt w placówkach opiekuńczo-wychowawczych dzieci cudzoziemskich bez opieki, w stosunku do których istnieje ryzyko, że staną się ofiarami handlu ludźmi. Trwają prace nad rozporządzeniem w sprawie placówek opiekuńczo-wychowawczych celem wprowadzenia szczegółowych przepisów dotyczących trybu kierowania i przyjmowania dzieci cudzoziemców do całodobowych placówek opiekuńczo-wychowawczych. Dzięki wprowadzonym zmianom przepisów możliwe będzie lepsze rozpoznanie sytuacji życiowej tych dzieci oraz monitorowanie ich losów.

56. W Ministerstwie Sprawiedliwości powołany został też Zespół do Spraw Opracowania Krajowego Programu na rzecz Ofiar Przestępstw. Zespół ten przygotowuje program pilotażowy tworzenia Sieci Pomocy Ofiarom Przestępstw w Polsce. Przewiduje się powstanie instytucji opiekuna ofiary – osoby, która w całym postępowaniu karnym, a nawet po jego zakończeniu – w miarę konieczności – będzie wspierała pokrzywdzonego. Takiej opiece będą poddane przede wszystkim ofiary wymagające szczególnego wsparcia, czyli dzieci. Program ten przewiduje również udzielanie pomocy terapeutycznej, psychologicznej i innej koniecznej dla dziecka zarówno w Rodzinnych Ośrodkach Diagnostyczno-Konsultacyjnych jak i w miejscu zamieszkania dziecka.

57. Ważną rolę w zakresie pomocy dzieciom wykorzystywanym seksualnie pełni Fundacja Dzieci Niczyje. Fundacja oprócz udzielania bezpośredniej pomocy psychologicznej dzieciom krzywdzonym realizuje programy ochrony dzieci: „*Dziecko pod parasolem prawa*”, którego celem jest poprawa sytuacji dzieci uczestniczących w procedurach prawnych., „*Program na rzecz dzieci cudzoziemskich bez opieki*” – ukierunkowany na pomoc dzieciom ofiarom handlu, czy program „*Bezpieczeństwo dzieci w Internecie*” – służący bezpieczeństwu dzieci mających dostęp do Internetu.

Programy i strategie rządowe

58. Narastanie zjawiska handlu ludźmi, którego ofiarami coraz częściej stają się dzieci wskazało na konieczność podjęcia rozwiązań systemowych związanych z rozpoznaniem i zwalczaniem tego typu przestępczości. Również wyżej nadmieniona polityka deportacyjna uniemożliwiająca zgromadzenie materiału dowodowego i współpracę ofiar z organami ścigania przyczyniły się do zmiany w tym zakresie. Dlatego też w dniu 16 września 2003 r. Rada Ministrów przyjęła ***Krajowy Program Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi***. W programie tym biorą udział liczne podmioty administracji rządowej, oraz organizacje pozarządowe. Aktualnie program realizowany jest w ramach kontynuacji na lata 2005-2006 oraz przygotowana została jego kolejna kontynuacja na lata 2007 - 2008. Grupa Robocza Zespołu ds. Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi opracowała „*Algorytm postępowania funkcjonariuszy organów ścigania w przypadku ujawnienia przestępstw handlu ludźmi*”. Potrzeba przygotowania takiego dokumentu była wielokrotnie sygnalizowana przez funkcjonariuszy Policji i Straży Granicznej, uczestników szkoleń dotyczących procedur postępowania z ofiarami oraz świadkami handlu ludźmi. Problem ten jest szczególnie aktualny w związku z uruchomieniem, począwszy od 1 stycznia 2006 r., Programu wsparcia i ochrony cudzoziemców – ofiar handlu ludźmi, realizowanego przez Fundację La Strada, jako zadanie zlecone przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Aktualnie *Algorytm* funkcjonuje jako obowiązująca procedura, której poprawne wypełnianie wiąże się z czasochłonnym oraz wymagającym profesjonalnego przygotowania zaangażowaniem funkcjonariuszy zajmujących się zagadnieniem handlu ludźmi.

[Aktualnie realizowany jest Krajowy Program Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi na lata 2007-2008 przyjęty przez Radę Ministrów w kwietniu 2007 r.](#)

59. Oprócz wymienionego Krajowego Programu Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi niezbędnym stało się powołanie etatowych, profesjonalnych struktur Policji – na wzór rozwiązań przyjętych w krajach europejskich – zdolnych do współpracy międzynarodowej z innymi formacjami policyjnymi i organizacjami międzynarodowymi specjalizującymi się w zapobieganiu i zwalczaniu handlu ludźmi, narządami ludzkimi, pedofilią i pornografią dziecięcą. Problem handlu ludźmi ze względu na ciężar gatunkowy, stopień złożoności procesu wykrywczego jak również postępowania przygotowawczego,

specyficzny charakter postępowania ze świadkami i sposobami uzyskiwania oraz gromadzenia materiału dowodowego, zorganizowany charakter grup przestępczych trudniących się handlem ludźmi jak również ich międzynarodowym charakterem wskazały, iż koniecznym stało się utworzenie **Centralnego Zespołu do Walki z Handlem Ludźmi, Narządami Ludzkimi, Pornografią Dziecięcą i Pedofilią** umiejscowionego w strukturach Komendy Głównej Policji oraz koordynatorów/zespołów etatowych w Komendach Wojewódzkich Policji. Zespół ten został powołany Decyzją nr 488 z dnia 5 września 2006 r. Komendanta Głównego Policji.

Do zadań Centralnego Zespołu należy:

- koordynacja i nadzór nad działalnością koordynatorów i zespołów do walki z handlem ludźmi powołanych w komendach wojewódzkich Policji i Komendzie Stołecznej Policji w zakresie zwalczania handlu ludźmi i narządami ludzkimi, pedofilii i pornografii dziecięcej;
- prowadzenie działań prewencyjnych zmierzających do ograniczenia zjawisk handlu ludźmi i narządami ludzkimi, pedofilii i pornografii dziecięcej;
- koordynacja oraz inicjowanie procesu szkolenia i doskonalenia zawodowego policjantów zwalczających przestępczość, o której mowa w pkt 1;
- udział w organizowaniu międzynarodowych operacji mających na celu zwalczanie przestępczości związanej z handlem ludźmi i narządami ludzkimi, pedofilią i pornografią dziecięcą;
- organizacja współdziałania z podmiotami pozapolicyjnymi;
- współpraca z Instytutem Resocjalizacji Uniwersytetu Warszawskiego, zmierzająca do analizy obowiązujących przepisów prawnych dotyczących handlu ludźmi i narządami ludzkimi, pedofilii i pornografii dziecięcej pod kątem ich funkcjonalności, spójności oraz czytelności.

Decyzjami Komendantów Wojewódzkich Policji zostały powołane w/w etatowe **Zespoły do walki z Handlem Ludźmi** w składzie 2-4 funkcjonariuszy. Do ich zadań należy zaliczyć:

- stosowanie zasad określonych w „*Algorytmie postępowania funkcjonariuszy organów ścigania w przypadku ujawnienia przestępstwa handlu ludźmi*”,
- prowadzenie rozpoznania w zakresie zjawisk i zdarzeń dotyczących zagadnienia handlu ludźmi i narządami ludzkimi, pedofilii i pornografii dziecięcej,
- stosowanie w praktyce zasad określonych w „*Algorytmie postępowania funkcjonariuszy organów ścigania w przypadku ujawnienia przestępstwa handlu ludźmi*”,
- prowadzenie rozpoznania w zakresie zjawisk i zdarzeń dotyczących zagadnienia handlu ludźmi i narządami ludzkimi, pedofilii i pornografii dziecięcej,
- nadzór i koordynacja postępowań przygotowawczych i spraw operacyjnych przedmiotowym zakresie,
- prowadzenie rozpoznania w środowisku internetowym (komunikatory, czaty, fora i listy dyskusyjne, itp.).
- systematyczne monitorowanie potencjalnych miejsc popełniania handlu ludźmi m.in. agencji towarzyskich, salonów masażu, jak również miejsc prostytucji przydrożnej,
- prowadzenie we współpracy z komórkami Wywiadu Kryminalnego Komendy Głównej Policji w ramach Systemu Meldunku Informacyjnego) centralnej bazy danych w zakresie handlu ludźmi, narządami, pedofilii oraz pornografii dziecięcej,
- uczestniczenie w międzynarodowych operacjach związanych z handlem ludźmi, pedofilią i pornografią dziecięcą,

- realizowanie zadań zleconych przez Zespół Komendy Głównej Policji w ramach koordynacji zadań w sprawach o zasięgu ogólnokrajowym i międzynarodowym,
- utrzymywanie kontaktów z podmiotami pozapolicyjnymi i samorządami lokalnymi pod kątem prewencji kryminalnej w zakresie handlu ludźmi,
- organizowanie szkoleń dla policjantów innych pionów oraz jednostek podległych.

60. Kontynuowane jest także rozpoczęte w grudniu 2003 r. w Komendzie Wojewódzkiej Policji w Olsztynie ogólnowojevodzkie „**Działania zmierzające do zapobiegania wykorzystywaniu seksualnemu dzieci**”. W ich efekcie opracowano procedury działania podczas przyjęcia zgłoszenia dotyczącego wykorzystywania seksualnego małoletnich. Wprowadzono, w przypadku podejrzenia przestępstwa o podłożu seksualnym dokonanego wobec dziecka, obowiązek telefonicznego kontaktu dyżurnego z koordynatorem Zespołu Psychologów KWP w Olsztynie, celem udzielenia porad policjantom, którzy podejmują w danej sprawie czynności bądź osobistego uczestnictwa psychologa w czynnościach.

Ponadto dyżurni zostali przeszkoleni i odpowiednio przygotowani na przyjmowanie podobnych zgłoszeń – tak anonimowych, jak i oficjalnych. Pouczono ich o konieczności specjalnego traktowania ofiar i świadków tego typu przestępstw. Każdy z dyżurnych został wyposażony w opracowany wcześniej przez Wydział Prewencji Komendy Wojewódzkiej Policji *Wykaz instytucji niosących pomoc osobom potrzebującym w województwie warmińsko-mazurskim*, tak, aby oprócz podjęcia odpowiednich kroków właściwych dla Policji, mógł skierować pokrzywdzonych do placówek pomocowych. Wprowadzono również obowiązkowe wykonywanie czynności z małoletnimi ofiarami w „niebieskich pokojach” oraz uruchomiono bezpłatną infolinię, pozwalającą na anonimowe zgłaszanie niepokojących zdarzeń oraz uzyskanie porady (przy infolinii dyżuruje psycholog).

61. Program Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przystępczości wśród Dzieci i Młodzieży.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji koordynuje realizację rządowego Programu Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przystępczości wśród Dzieci i Młodzieży, który nakreśla ramy i kierunki działań podejmowanych w obrębie kompetencji resortów, jednostek samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych i innych podmiotów niepublicznych oraz autorskich i lokalnych rozwiązań dostosowanych do specyfiki potrzeb w dziedzinie profilaktyki społecznej.

Celem Programu jest zahamowanie dynamiki wzrostu niedostosowania społecznego oraz przystępczości dzieci i młodzieży, a także eliminowanie i łagodzenie drastycznych przejawów niedostosowania społecznego, w szczególności zagrażających zdrowiu i życiu młodego pokolenia oraz pozostawiających trwale niekorzystne dla ich przyszłości skutki. Program podlega corocznej ewaluacji. Z dotychczasowych sprawozdań wynika między innymi, iż w większości województw na terenie kraju prowadzone jest poradnictwo rodzinne, prawne, psychiatryczne, udzielana jest pomoc psychologiczno-pedagogiczna, jak również prowadzone akcje informacyjne na temat instytucji i organizacji udzielających pomocy dziecku i rodzinie.

Podejmowane są również działania polegające na zwiększaniu dostępności do punktów informacyjnych, telefonów zaufania, poradnictwa odwykowego, psychiatrycznego, mediacji i pomocy kryzysowej. Upowszechnia się informacje o profilaktycznych funkcjach wymiaru sprawiedliwości i służb porządku publicznego.

W realizację Programu aktywnie włącza się Policja, która realizuje szereg programów profilaktycznych. Jak wynika z ostatniego sprawozdania w 2005 roku na terenie całego kraju rozwijała się również współpraca szkół i placówek oświatowych z Policją. W jej ramach informowano na bieżąco Policję o zdarzeniach noszących znamiona przystępcstwa,

stanowiących zagrożenie dla życia i zdrowia uczniów oraz przejawach demoralizacji dzieci i młodzieży. Policja udzielała pomocy w rozwiązywaniu trudnych, mogących mieć podłoże przestępcze problemów, które zaistniały na terenie szkoły lub placówki. Z przekazanych informacji wynika, że współpraca ta jest wysoko oceniana przez szkoły, które niejednokrotnie postulowały o jej zintensyfikowanie.

Podmioty zaangażowane w realizację programu wdrażały także strategie zmniejszania szkód zmierzających do łagodzenia skutków incydentalnych zachowań niezgodnych z normą oraz zaburzeń zachowania. W jej ramach realizowano także programy profilaktyczne uwzględniające problem wykorzystania seksualnego dzieci i młodzieży.

Szczególną wagę należy również przypisać rozpowszechnianym na terenie całego kraju „*Procedurom postępowania nauczycieli i metod współpracy szkół z Policją w sytuacjach zagrożenia dzieci oraz młodzieży przestępczością i demoralizacją, w szczególności: narkomanią, alkoholizmem i prostytucją*”. Jest to program modułowy stanowiący element Programu Zapobiegania Niestosowaniu Społecznemu i Przestępczości wśród Dzieci i Młodzieży.

62. Problematyka wykorzystywania seksualnego dzieci została uwzględniona w dokumencie **Narodowy Plan Działań na Rzecz Dzieci 2004-2012 „Polska dla Dzieci”** przyjętym przez Radę Ministrów w 2004 r. „*Ochrona przed molestowaniem, wykorzystywaniem i przemocą*” stanowi jeden z czterech głównych obszarów działań, które zostały uznane za istotne w sprawach dotyczących dzieci. Międzyresortowy Zespół ds. Dzieci przyjął Harmonogram Działań do Narodowego Planu Działań na Rzecz Dzieci. Zadania do realizacji w omawianym obszarze dotyczą wprowadzenia zmian, które powinny być ukierunkowane na:

- 1) podniesienie świadomości społecznej i prawnej społeczeństwa;
- 2) przeciwdziałanie bezradności w wychowaniu i dysfunkcjom w rodzinie;
- 3) usprawnienie systemu prawnego;
- 4) wykorzystanie środków masowego przekazu w walce z przemocą;
- 5) doskonalenie instytucjonalnego systemu reagowania na przemoc wobec dzieci

w zakresie problematyki wykorzystywania, molestowania i przemocy. Szereg działań z tego zakresu jest już realizowanych przez resorty odpowiedzialne, np.: Ministerstwo Sprawiedliwości, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Policję.

Narodowy Plan Działań na Rzecz Dzieci powstał, przy koordynacji Ministerstwa Edukacji Narodowej, we współpracy administracji rządowej i organizacji pozarządowych działających na rzecz dzieci. Współpraca ta jest kontynuowana podczas realizacji zaplanowanych zadań.

Współpraca międzyresortowa

63. Przedstawiciele poszczególnych resortów biorą aktywny udział w przedsięwzięciach organizowanych przez inne podmioty, których celem jest podejmowanie działań na rzecz dzieci i młodzieży, w tym również mających na celu walkę z handlem dziećmi, dziecięcą prostytucją i pornografią. Przykładem jest udział w pracach zespołów międzyresortowych oraz grup roboczych np. w działającym w Ministerstwie Sprawiedliwości Zespole do Spraw Opracowania Krajowego Programu na Rzecz Ofiar Przestępstw

64. Zarządzeniem Prezesa Rady Ministrów z dnia 5 marca 2004 roku powołany został międzyresortowy Zespół do Spraw Zwalczenia i Zapobiegania Handlowi Ludźmi. W pracach Zespołu i jego Grupy Roboczej biorą udział instytucje kompetentne w kwestiach dotyczących handlu dziećmi, w tym także organizacje pozarządowe.

65. W grudniu 2006 roku Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji wspólnie z Biurem Rzecznika Praw Dziecka zorganizowało konferencję pn. „*Bezpieczeństwo Dzieci w Polsce*”. Tematem tego przedsięwzięcia był opracowywany w Biurze Rzecznika Praw Dziecka projekt „Narodowej Strategii Bezpieczeństwa Dzieci”, który zgodnie z zamierzeniami jego autorów będzie uwzględniał m.in. problem wykorzystywania seksualnego dzieci i młodzieży.

66. Ministerstwo Edukacji Narodowej prowadzi działania o zasięgu ogólnopolskim w zakresie zapobiegania zachowaniom problemowym wśród dzieci i młodzieży. Są to między innymi:

- współuczestnictwo w działaniach Ogólnopolskiego Forum na Rzecz Ofiar Przestępstw - wstępne prace legislacyjne nad ustawą o ochronie ofiary przestępstwa;
- współuczestnictwo w działaniach Rady Głównej do Spraw Readaptacji Społecznej Skazanych funkcjonujące w Ministerstwie Sprawiedliwości w zakresie wspomagania merytorycznego ośrodków zajmujących się tą problematyką na terenie kraju;
- współpraca z resortami, instytucjami i organizacjami pozarządowymi w zakresie zapobiegania niedostosowaniu oraz przemocy, z których do najważniejszych należały przeprowadzone szkolenia dla pedagogów i nauczycieli, ogólnopolskie akcje edukacyjno-informacyjne oraz działania profilaktyczne realizowane w środowiskach lokalnych;
- szkolenia dla nauczycieli i rodziców dotyczące problematyki przemocy wobec dzieci, zagadnień związanych z prostytutką i pornografią dziecięcą, które prowadzone są przez centralną placówkę doskonalenia nauczycieli - Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno – Pedagogicznej;
- dofinansowywanie szkoleń dotyczących ww. tematu organizowanych przez organizacje pozarządowe, jako zadań państwowych zleczonych jednostkom nie zaliczanym do sektora finansów publicznych.

Współpraca z organizacjami pozarządowymi

67. Doceniając ogromną rolę organizacji pozarządowych w działaniach na rzecz dzieci i młodzieży oraz w związku z realizacją zapisów ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. Nr 96, poz. 873, z późn. zm.) Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji stale intensyfikuje współpracę w tym zakresie. W jej ramach Ministerstwo m.in.: zleca zadania publiczne do realizacji podmiotom pozarządowym. Przykładowo w 2006 roku Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji roku zlecił zadanie pn. „Ochrona Przed Molestowaniem Wykorzystywaniem i Przemocą”, które dotyczyło:

- prowadzenia działań informacyjno-edukacyjnych adresowanych do ogółu społeczeństwa, w tym do grup profesjonalnie zaangażowanych w pracę z dziećmi i pracowników samorządu terytorialnego, m. in. poprzez rozpowszechnianie ulotek, publikacji i wydawnictw dotyczących ochrony przed przemocą,
- prowadzenia szkoleń, treningów, warsztatów dotyczących problematyki ochrony przed przemocą,
- upowszechniania w społeczeństwie przekonania o konieczności reagowania na przemoc, w tym wiedzy o ochronie świadków zgłaszających przemoc,
- aktywizacji wolontariatu w dziedzinie wsparcia i pomocy dla rodzin w kryzysie,
- działań w zakresie zapewnienia ofierze przemocy bezpłatnej pomocy psychologicznej, medycznej, socjalnej i prawnej,

- zasadniczym celem zadania było rozpowszechnienie w społeczeństwie przekonania o konieczności walki z wszelkimi przejawami molestowania, wykorzystywania i przemocy oraz propagowanie rozwiązań systemowych w tym zakresie.

68. Ministerstwo Edukacji Narodowej podejmuje współpracę z organizacjami pozarządowymi realizującymi programy profilaktyczno – wychowawcze, mające na celu zapobieganie przemocy i przestępczości wśród dzieci i młodzieży. Przykładowo Fundacji „La Strada” zostało powierzone wykonanie zadania publicznego, polegającego na realizacji akcji prewencyjno – informacyjnej na temat handlu ludźmi wśród młodzieży pt. „*Wiedzieć więcej*”. Fundacja ITAKA realizowała zlecony przez Ministerstwo program profilaktyczny „*Nie uciekaj*”, którego celem było zapobieganie ucieczkom z domu dzieci i młodzieży, których przyczyną może być handel ludźmi czy pedofilia. W ramach wykonywania zadań publicznych podjęto także współpracę z innymi organizacjami pozarządowymi takimi jak np.: Stowarzyszeniem „Przeciw przemocy” z Łodzi, Stowarzyszenie Krąg przyjaciół Dzieci w Warszawie, Stowarzyszenie na Rzecz Dzieci Zagłębia Miedziowego w Legnicy, czy Zarządem Głównym Towarzystwa Przyjaciół Dzieci. W ramach współpracy z organizacjami pozarządowymi odbyła się Krajowa Konferencja na temat zwalczania i zapobiegania handlowi ludźmi (marzec 2006). Praca jednej z grup roboczych koncentrowała się na problematyce handlu dziećmi. Celem było ustalenie głównych zagrożeń w problematyce handlu dziećmi oraz stworzenie rekomendacji do podejmowania określonych działań.

69. Ministerstwo Edukacji Narodowej przy współpracy z Komitetem Ochrony Praw Dziecka przeszkoliło trzy tysiące pedagogów i nauczycieli w zakresie działań profilaktycznych związanych z przemocą wobec dzieci, a do około 20 tysięcy odbiorców docierano poprzez wydane w ramach programu publikacje. W ramach programu „*Dzieci Ulicy*” realizowanego we współpracy z Fundacją dla Polski przeprowadzono szkolenia i wizyty studyjne dla 300 pracowników placówek udzielających pomocy dzieciom i młodzieży w sytuacjach kryzysowych (ogniska wychowawcze, świetlice środowiskowe). We współpracy z Krajowym Komitetem Wychowania Resocjalizującego realizowano programy profilaktyczne adresowane do dzieci i młodzieży ze środowisk zagrożonych patologią „*Wychowawca podwórkowy*” i „*Pedagog rodzinny*”.

70. W zakresie przeciwdziałania zjawisku handlu ludźmi, w tym dzieci oraz prostytutki nieletnich i przeciwdziałania pornografii internetowej z udziałem małoletnich, Policja w wielu rejonach kraju współpracuje także z instytucjami rządowymi i samorządowymi oraz organizacjami społecznymi. Komenda Główna Policji współpracuje m.in. z Caritas Archidiecezji Warszawskiej, prowadząc działania ukierunkowane na przeciwdziałanie prostytucji przymuszonej i handlowi ludźmi. W ramach tej współpracy, za pośrednictwem jednostek terenowych, rozpowszechniane są ulotki i plakaty zawierające informacje o miejscach udzielania pomocy ofiarom tego procederu z wykazem sieci telefonów. Policja współpracuje także w tych obszarach z Krajowym Biurem ds. AIDS, Centrum Praw Kobiet, Fundacją „La Strada” i Fundacją „Dzieci Niczyje”, Stowarzyszeniem „Kids Protect”, placówkami naukowymi i akademickimi monitorującymi te zjawiska w trakcie badań i analiz, a także wieloma podmiotami realizującymi przedsięwzięcia profilaktyczne ukierunkowane na dzieci i młodzież na szczeblu regionalnym i lokalnym.

VII. Międzynarodowa współpraca i pomoc

Artykuł 10

Tworzenie płaszczyzny współpracy

71. Dostrzegając ogromną rolę współpracy międzynarodowej w przeciwdziałaniu i zwalczaniu dziecięcej prostytucji i pornografii oraz handlowi dziećmi Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji będzie wspomagało na poziomie krajowym wdrażanie Programu „Zapobieganie i zwalczanie przemocy wobec dzieci, młodzieży i kobiet oraz ochrona ofiar i grup ryzyka – DAPHNE III na lata 2007-2013”.

Program został przyjęty przez Radę Unii Europejskiej dnia 5 marca 2007 roku przez Parlament Europejski w dniu 21 maja 2007 roku i jest kontynuacją działań Unii Europejskiej z zakresu walki z przemocą objętych w poprzednich latach programami Daphne oraz Daphne II. Projekt jest częścią programu „Prawa Podstawowe i Sprawiedliwość”.

Do najważniejszych celów Programów „Zapobieganie i zwalczanie przemocy wobec dzieci, młodzieży i kobiet oraz ochrona ofiar i grup ryzyka – Daphne III” należą m.in.: walka z wszelkimi formami przemocy (fizycznej, seksualnej i psychicznej) wobec dzieci, młodzieży i kobiet (w tym m.in.: zapobieganie i zwalczanie wykorzystywania seksualnego, przemocy w rodzinie, przemocy w szkole) oraz zapewnienie wsparcia ofiarom przemocy i grupom ryzyka.

Program adresowany jest do wszystkich grup, które bezpośrednio lub pośrednio zajmują się zjawiskiem przemocy, a więc zarówno do ofiar przemocy i grup nią zagrożonych, jak i do pozostałych pośrednich grup takich jak m.in.: kadra nauczycielska i edukacyjna, Policja, Straż Graniczna, pracownicy socjalni, władze lokalne i krajowe, pracownicy wymiaru sprawiedliwości, organizacje pozarządowe, związki zawodowe i wspólnoty wyznaniowe itd.

Jednym z podstawowych elementów programu Daphne III jest wspieranie podmiotów realizujących cele programu w zakresie zapobiegania i zwalczania przemocy wobec dzieci, młodzieży i kobiet oraz pomocy ofiarom m.in.: poprzez udzielanie dotacji operacyjnych oraz dotacji na konkretne projekty ponadnarodowe leżące w interesie UE przedstawione przez podmioty z co najmniej dwóch państw członkowskich (m.in. przez organizacje pozarządowe, władze lokalne na właściwym poziomie, lokalne jednostki służb bezpieczeństwa i porządku publicznego, ośrodki naukowe i badawcze etc.). Planowany budżet programu Daphne III na lata 2007-2013 to 116,85 mln euro.

Program przewiduje konkretne działania podejmowane przez Komisję Europejską np. studia i badania naukowe, badania opinii publicznej, opracowywanie wskaźników i wspólnych metodyk, zbieranie, opracowywanie i rozpowszechnianie danych i statystyk, organizacja kampanii i imprez publicznych, tworzenie i prowadzenie witryn internetowych,

przygotowywanie i rozpowszechnianie materiałów informacyjnych, wsparcie dla sieci ekspertów krajowych.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji wspomagając wdrażanie programu Daphne III będzie m.in.:

- Wspierało działania wzmacniające świadomość społeczną w kwestii przemocy, w tym upowszechniało inicjatywy podejmowane przez Komisję Europejską w ramach programu Daphne III;
- Propagowało wiedzę na temat możliwości ubiegania się o wsparcie ze środków UE w ramach Daphne III (m.in. poprzez organizację szkoleń, konferencji, seminariów);
- Promowało wyniki realizowanych w ramach Daphne III przedsięwzięć i projektów jako przykładów „dobrych praktyk” w przeciwdziałaniu przemocy wobec dzieci, młodzieży i kobiet.

72. W ramach tworzenia płaszczyzny współpracy wymienić należy:

- wstępne spotkania robocze grup profesjonalistów mające na celu wypracowanie systemu identyfikacji dzieci zagrożonych procederem handlu oraz działań interwencyjnych, które powinny być podjęte jako niezbędne do ograniczenia zjawiska handlu dziećmi,
- współpracę w ramach Państw Morza Bałtyckiego – systematyczna wymiana doświadczeń i informacji z 11 krajami regionu; regularne kontaktowanie się z Sekretariatem Departamentu ds. Dzieci Rady Państw Morza Bałtyckiego;
- dyskusję ekspertów na temat cudzoziemskich dzieci bez opieki w Polsce – spotkanie zorganizowane we współpracy z Przedstawicielstwem Wysokiego Komisarza do spraw Uchodźców w Polsce, w którym udział wzięli przedstawiciele wszystkich zidentyfikowanych organizacji i instytucji odpowiadające lub pośrednio decydujące o losie dzieci cudzoziemskich bez opieki;
- spotkanie robocze programu „Dzieci bez opieki w Europie”, które było kontynuacją dyskusji na temat rekomendacji UE dotyczących procedur oceny wieku, sprawozdania z poszczególnych krajów europejskich (w projekcie bierze udział 29 krajów), praktyk dotyczących łączenia rodzin oraz sprawy organizacyjne dotyczące dalszej współpracy w ramach projektu;
- 28 listopada 2006 r. podczas III Ogólnopolskiej Konferencji „Pomoc dzieciom – ofiarom przestępstw” zorganizowano sesję „Komercyjne wykorzystywanie dzieci” - eksperci polscy i zagraniczni prezentowali działania na rzecz zapobiegania handlowi dziećmi;
- w ramach rozwoju punktu konsultacyjnego odbywały się działania na rzecz dzieci cudzoziemskich bez opieki i dzieci ofiar handlu, w tym m.in.:
 - objęto pomocą psychologiczną (diagnostyczną i terapeutyczną) ze strony Fundacji sześćcioro dzieci cudzoziemskich; korzystały one z regularnych spotkań terapeutycznych. Były to dzieci pochodzące z Ukrainy, dzieci afrykańskie i ormiańskie,
 - organizowano pomoc w zakresie interwencji – prawnej, psychologicznej, socjalnej,

- narodowy punkt konsultacyjny ds. dzieci cudzoziemskich bez opieki służył pomocą instytucjom i profesjonalistom zajmującym się dziećmi cudzoziemskimi. Dla policji, pracowników placówek opiekuńczo-wychowawczych, prawników konsultujących sytuacje dzieci cudzoziemskich, rodziny zastępczej odbywały się konsultacje telefoniczne i osobiste,
- interwencję i monitoring realizacji praw dzieci cudzoziemskich bez opieki objętej pomocą Fundacji Dzieci Niczyje uruchomiono oddziaływanie adaptacyjne.

73. Istotnym działaniem Ministerstwa Edukacji Narodowej jest uczestnictwo w międzynarodowej grupie „Children at Risk”. „Grupa Działająca na Rzecz Dzieci Ryzyka” (WGCC) powstała 28 stycznia 2002 r. podczas międzynarodowego spotkania w Wilnie i stanowi część Międzynarodowego Programu Dzieci Ryzyka w regionie państw Morza Bałtyckiego. Działalność grupy koncentruje się na koordynowaniu działań w regionie mających na celu przeciwdziałanie wszelkim formom nadużyć wobec dzieci, udzielanie pomocy i wsparcia dzieciom, zapewnienie opieki. Podstawowym celem jest koordynowanie i wypracowanie systemu pomocy dzieciom na terenie Państw Morza Bałtyckiego. Inicjatywa powstania specjalnej grupy narodziła się w zespole Rady Państw Morza Bałtyckiego – CBSS (Council of the Baltic Sea States). Obowiązki głównego doradcy i sekretarza pełni dotychczas: Lars Loof. Członkowie grupy są również członkami grupy koordynującej wszystkie działania.

74. Od lutego 2003 r. przedstawiciel Ministerstwa Edukacji Narodowej jest członkiem-krajowym koordynatorem - „Grupy Działającej na Rzecz Dzieci Ryzyka” (WGCC). W celu realizacji zadań wynikających z członkostwa w Grupie „Children at Risk” współpracuje: do 2006 r. z Fundacją „Dzieci Niczyje” z Warszawy, od 2007 r. z Centralnym Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie. Na spotkaniu Grupy, które miało miejsce 12 lutego 2003 r. w Sztokholmie, poszerzono obszar działań o dzieci wykorzystywane seksualnie, dzieci przebywające w instytucjach, dzieci żyjące na ulicy.

75. Grupa prowadzi stronę internetową – „Centrum Dziecka”. Głównym zadaniem strony jest wymiana informacji na obszarze regionu Morza Bałtyckiego. Wysyłanie, umieszczanie raportów, informacji, sprawozdań z wydarzeń w każdym z państw członkowskich należy do obowiązków koordynatora. Na stronie tej zostały utworzone specjalne angielskie grupy dyskusyjne: dzieci wykorzystywane seksualnie, dzieci na ulicy, młodzi sprawcy, dzieci w instytucjach, dzieci bez opieki. Do zadań koordynatora należy umożliwienie zainteresowanym dostępu na stronę (każdy koordynator powinien monitorować rejestrację użytkowników we własnym zakresie). Dla każdego państwa zostało przygotowane jedno forum dyskusyjne w języku narodowym. Każdy koordynator powinien umieszczać bieżące informacje krajowe na stronie internetowej z zakresu dzieci ryzyka. Tajna część strony dostępna jest dla około 25 różnych instytucji i profesjonalistów pracujących na rzecz dzieci ryzyka. Stronę odwiedza około 400 osób tygodniowo. Do obowiązków koordynatora należy dbanie o bezpieczeństwo strony.

76. Rada Państw Morza Bałtyckiego przywiązuje bardzo dużą wagę do kwestii związanych z handlem i przemysłem ludzi, zwłaszcza dzieci i kobiet. W październiku 2003 r., podczas spotkania w Kopenhadze, zrodził się pomysł dotyczący powstania sieci Narodowych Punktów Kontaktowych (*National Contact Points- NCP*). Idea utworzenia punktów NCP opiera się na Konwencji o prawach dziecka oraz na ustaleniach wynikających z:

- Deklaracji Palermo – Szczyt Saint Petersburg, czerwiec 2002 r.
- Spotkania Rady Starszych, przedstawicieli Ministerstw Spraw Zagranicznych w Pori, czerwiec 2002 r.
- Spotkania Starszych Urzędników w Frösundavik, luty 2003 r.

- Kongresu Przeciwdziałanie Handlowi Dziećmi „Stop niewolnictwu” Helsinki 2003 r.

Zgodnie z ustaleniami wysiłki państw winny koncentrować się na pomocy dzieciom „handlowanym” oraz tym, które pozostają bez opieki na terytorium innego państwa. Do grupy tej zaliczane są dzieci i młodzież poszukujące schronienia na terenie innego państwa, podróżujące na obszarze Schengen, przebywające w kraju przeznaczenia z ważnymi dokumentami paszportowymi lub wizami oraz nieposiadające legalnej dokumentacji, a także te, które są „handlowane” z kraju pochodzenia do innego kraju.

Konieczność tworzenia Narodowych Punktów Kontaktowych (NCP) wynika z najlepiej pojętego interesu dziecka. Stworzy to możliwość wykorzystania wszystkich sektorów, instytucji i organizacji pozarządowych do udzielenia dziecku pełnej pomocy w kraju pochodzenia, tranzytu i przeznaczenia. Sieć takich punktów w Państwach Morza Bałtyckiego pozwoli na szybkie ustalenie danych dziecka, jego sytuacji życiowej w kraju pochodzenia oraz wybrania właściwej drogi pomocy. Możliwość skoncentrowania działań w jednym miejscu pozwoli na koordynację wysiłku różnych podmiotów działających na rzecz dzieci, oszacowania skali zjawiska oraz stworzenia sprawnej opieki nad dziećmi przebywającymi poza krajem pochodzenia, oddzielonymi od rodziców, opiekunów czy nielegalnie przekraczających granice.

Od 2004 roku Fundacja „Dzieci Niczyje”, po uzyskaniu akceptacji Ministra Edukacji Narodowej, realizuje zadania Narodowego Punktu ds. Dzieci Cudzoziemskich bez Opieki i Dzieci - Ofiar Handlu w Polsce poprzez:

- kontaktowanie się z podmiotami odpowiedzialnym za interwencję, opiekę i reintegrację dzieci cudzoziemskich bez opieki i dzieci ofiar handlu w przypadkach, gdy wszystkie inne możliwości zostały wyczerpane;
- zbieranie danych i informacji na temat problematyki dzieci cudzoziemskich bez opieki oraz dzieci-ofiar handlu;
- podejmowanie wysiłków na rzecz zidentyfikowania luk w systemie prawnym, systemie pomocy społecznej i psychologicznej w stosunku do dzieci cudzoziemskich bez opieki i dzieci – ofiar handlu;
- systematyczną wymianę doświadczeń i informacji z 11 krajami regionu Morza Państw Bałtyckiego uczestniczącymi w projekcie;
- regularne kontaktowanie się z Sekretariatem Departamentu ds. Dzieci Rady Państw Morza Bałtyckiego;
- uczestniczenie w spotkaniach Narodowych Punktów Konsultacyjnych.

W chwili obecnej Narodowe Punkty Kontaktowe zostały ustanowione w następujących krajach: Finlandia, Islandia, Norwegia, Polska, Szwecja, Litwa, Łotwa, Estonia oraz w trzech krajach Europy Wschodniej, które są uznawane za kraje pochodzenia ofiar handlu dziećmi – Białoruś, Mołdawia, Ukraina.